

e-ISSN-2709-1805

p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 3 (2) 2022

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

e-ISSN-2709-1805

p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 3 (2)

2022

Professional Art Education Scientific Journal №3 (2) 2022

EDITOR IN CHIEF

Olha Matvieieva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Volodymyr Fomin, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

EXECUTIVE SECRETARY

Ganna Burma, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

EDITORIAL BOARD:

Eva Zhatan, Doctor of Science, Professor, Faculty of Social Sciences, Institute of Pedagogy, University of Gdansk (*Poland*)

Nataliya Bugaets, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Mariya Kalashnik, Doctor of Arts, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Tetyana Panyok, Candidate of Art History, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Fine Arts Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Luydma Peretyaga, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Iryna Poluboyaryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National I. P. Kotlyarevsky University of Arts (*Ukraine*)

Alla Rastrigina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (*Ukraine*)

Tetiana Smirnova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Department of Theory and Methods of Artistic Education, Kharkiv National I. P. Kotlyarevsky University of Arts (*Ukraine*)

Alla Sokolova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Viktoriya Tusheva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Founders: H.S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Department of Musical art's

Publisher: H.S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
street Alchevskykh 29, Kharkiv, Ukraine

Editorial office address:
lane Faninsky, 3, room 409, Kharkiv, Ukraine, 61166

Contact Information:

phone: +38 (098) 200-81-91;
+38 (066) 200-81-91

email: admin@arteducation.pro

site: <https://arteducation.pro>

State registration / Certificate of the journal
KB 24623-14563P from 26.11.2020

**Certified by order of the Ministry of Education and
Science of Ukraine**

Approved by Academic Council
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical
University
protocol №8 from 11.10.2022

Signed for publication on
October 14, 2022

Format 60x84 1/8.
Price is negotiable.
Circulation 300 copies

International representation and indexing of the journal:

Professional Art Education

Науковий журнал

№3 (2) 2022

Головний редактор: *Матвєєва О.О.*, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Заступник головного редактора: *Фомін В.В.*, доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва, декан факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Відповідальний секретар: *Бурма Г.В.*, кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Редакційна колегія:

Бугаєць Н.А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хореографії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Жатан Єва, доктор наук, професор факультету соціальних наук Інституту педагогіки Гданського університету (Польща)

Калашник М.П., доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Перетяга Л.Є., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Паньок Т.В., доктор педагогічних наук, кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Полубоярина І.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (Україна)

Растрюгіна А.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (Україна)

Смирнова Т.А., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (Україна)

Соколова А.В., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Тушева В.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Засновники: кафедра музичного мистецтва ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Видавець:

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;
вул. Алчевських 29, м. Харків, Україна

Адреса редакції:

пров. Фанінський, 3, к.409,
м. Харків, Україна, 61166

Контактна інформація:

тел. +38 (098) 200-81-91;
+38 (066) 200-81-91

email admin@arteducation.pro

сайт <https://arteducation.pro>

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ 24623-14563Р від 26.11.2020

Атестовано наказом Міністерства освіти і науки
України

Затверджено та рекомендовано Вченою Радою
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
протокол № 8 від 11 жовтня 2022 року

Підписано до друку редакційно-видавничою
радою ХНПУ імені Г.С.Сковороди
14 жовтня 2022 року

Формат 60x84 1/8. Ум.-друк. арк. 4,2. Обл.-вид.арк.
5,21. Наклад 300 прим. Ціна договірна

Міжнародна представленість та індексація журналу:

ЗМІСТ

<i>Victoria Tusheva</i> SELF-AWARENESS IN THE FORMATION OF THE FUTURE MUSIC TEACHER'S SCIENTIFIC RESEARCH CULTURE	6
<i>Вікторія Тушева</i> САМОСВІДОМІСТЬ У ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА	12
<i>Лариса Григорова</i> ФОРМИ ТА ОЗНАКИ НАРОДНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМУ І ВИКОРИСТАННЯ ЇХ У СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ ОДЯГУ	13
<i>Larysa Hryhorova</i> FORMS AND SIGNS OF THE UKRAINIAN NATIONAL COSTUME AND THEIR USE IN MODERN CLOTHING DESIGN	23
<i>Людмила Перетяга</i> СТРУКТУРА РОЗВИТКУ ГОЛОСОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ (теоретико-методологічний аспект).....	24
<i>Lyudmyla Peretyaha</i> THE STRUCTURE OF THE DEVELOPMENT OF VOICE CULTURE OF FUTURE TEACHER (Theoretical and methodological aspect)	34
<i>Тетяна Смирнова</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ЗАРУБІЖЖЯ	35
<i>Tetiana Smyrnova</i> FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF MODERN MUSIC EDUCATION IN FOREIGN UNIVERSITIES	43

UDC [371.124:7.071.2:001](477)
DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.01

© **Tusheva Victoria**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine

email: tushevavika@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9451-0532>

SELF-AWARENESS IN THE FORMATION OF THE FUTURE MUSIC TEACHER'S SCIENTIFIC RESEARCH CULTURE

The purpose of the article is to highlight the functional characteristics of future music teacher's self-awareness and worldview orientations as determinants of his scientific and research culture formation.

Methods and methodology. *The ideas of H.S. Kostyuka, S.D. Maksimenko, S.L. Rubinstein regarding the understanding of the ontology of mental phenomena, generalized by the principle of the unity of consciousness and activity, the development of professionally important qualities of the individual in the systemogenesis of activity; as well as the position of higher art education in relation to cultural, personality-oriented, systemic approaches as a methodological basis in revealing the peculiarities of the future teacher-musician's self-awareness have acquired methodological significance for the selected issue.*

The scientific novelty of the article consists in illumination of the purpose of the professional worldview activity and in the context of the teacher-musician scientific research culture, the revealing of the essence of teacher-musician self-awareness, the formation of which is manifested as support for its internal consistency and self-identity, the construction of conscious research and pedagogy; self-knowledge and search for the meaning of life through self-improvement, self-understanding, self-education by means of research in the field of art education.

The results. *The theoretical-methodological aspects of the problem of future teachers-musicians' scientific-research culture formation are revealed, and in particular, issues regarding their self-awareness, semantic-forming and professional worldview activities. The scientific research culture of the future teacher-musician is defined as a dynamic, integrative quality of the personality, manifested in the ability to synthesize analytical-synthetic, inductive-deductive mental activity and emotional-figurative comprehension of musical art, the embodiment of scientific, pedagogical and artistic. application of scientific knowledge in pedagogical activity as a scientific-theoretical (explanatory) and constructive-technological (transformative) function. It is noted that the teacher's self-awareness ensures the tension of his intellect, worldview intentions, social determinism of scientific research in musical and pedagogical education.*

It is emphasized that a particular importance of the researcher's semantic-forming activity is acquired by the worldview, which is characterized by spiritual and aesthetic content and orientation, which is manifested as a valuable attitude to socio-cultural, educational and pedagogical processes through the prism of personal worldview. It was concluded that the result of the formation of future teacher-musician's scientific and research culture is formed qualitative and instrumental properties of self-awareness, which ensure its functioning.

Keywords: *future teacher-musician's scientific research culture, consciousness, self-awareness, professional worldview and meaning-forming activity, reflexivity.*

Problem statement and its connection with important scientific or practical tasks. The transition from an industrial society to a post-industrial, a radical restructuring of its social structure and the very character of public relations in connection with globalization processes caused reorientation and changes in sociocultural life, its substantive and procedural characteristics, the emergence of new ideological markers that opened a new stage in the human development, culture and human civilization.

We are witnessing a fundamentally new stage in the historical development of a man, which provides great opportunities for revealing the deep potential of the individual, his ideological beliefs, actualizing the need to enter the system of new values as a result of innovative transformations of being.

The changes taking place in the world and, accordingly, paradigmatic transformations in higher education directed the development of socio-pedagogical systems towards their harmonization,

integrative unity, axiologisation, spiritual fulfillment, creative potentials actualization, search and understanding of new vital goals and ideals, society development, considered as « perspective ideology of the 21st century». The transition of humanity to sustainable development will ensure the harmonization of interaction with the nature of the global community, the formation of the sphere of reason (noosphere), and the measure of national and individual wealth will be new paradigms of thinking, ontological types of person's self-awareness, living in harmony with the environment, its value orientations.

Thus, there is a need to explicate the phenomenon of teacher's self-awareness in higher art education in psychological and pedagogical contexts, to identify its characteristic features, relationships with the macro- and microsociety, considering the value of post-nonclassical science, where the primary subject-subject relations, which determine the specifics of other relations, require a non-linear type of scientific rationality.

Analysis of basic research and publications. At the theoretical level, certain aspects of the problem of the future teacher's, in particular musicians, scientific and research culture formation, are the subject of interdisciplinary studies that focus on the following issues:

a) research training as a strategic vector for ensuring the universities students professional training quality (V.P. Andrushchenko, S.U. Honcharenko, M.B. Yevtukh, G.T. M.O. Knyazyan, V.G. Kremen, V. .A. Semichenko, L.O. Sushchenko, etc.);

b) research activity as a system-forming factor in the training of highly qualified pedagogical staff (V.I. Bondar, O.M. Pehota, O.Ya. Savchenko, S.O. Sysoeva, etc.), increase the effectiveness of teachers' music-pedagogical activities (B. A. Brilin, G. Yu. Nikolai, O. M. Otych, H. M. Padalka, O. P. Rudnytska, N. A. Szegeda, etc.);

c) application of the research method in the formation of personal qualities of the teacher-researcher-musician (O.V. Yeremenko, A.V. Kozyr, V.A. Lisovyi, O.M. Oleksyuk, V.V. Tusheva, etc.);

d) synthesizing means of scientific and artistic knowledge, scientific understanding of art education, artistic and aesthetic space (A.G. Bolgarskyi, V.G. Butenko, N.E. Miropolska, O.M. Oleksyuk, V.F. Orlov, O. .M. Otych, H.M. Padalka, O.E. Rebrova, G.P. Shevchenko, O.P. Shcholokova, etc.);

e) the field of professional activity of teachers-scientists, its regulatory and evaluation criteria (G.O. Ball, S.U. Goncharenko, V.A. Kushnir, O.M. Mykytyuk,

etc.).

However, the above-mentioned works raise only separate issues of the theory and methodology of future music teachers' scientific and research culture formation in the process of professional training, which requires a fundamental study of the outlined problem, the identification of factors and determinants which influence the formative process and the formation of the studied personal phenomenon.

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the future teacher-musician's self-awareness functioning, his worldview orientations, reflective actions that determine the teacher's scientific and research culture formation.

Article basic material presentation. The affirmation of a personally oriented paradigm in professional art education in the context of its integration into the global scientific, humanitarian and educational space requires the search for and substantiation of professionally significant qualities of the future teacher as a subject of socio-cultural activity, in which worldview gain significance, and the processes of goal setting and goal achievement become intrinsic value and need spiritual-humanistic, moral filling, diversification and deepening, taking into account different vectors of art education realization of.

Comprehension of cultural, scientific, psychological-pedagogical and art sources from the research problem made it possible to define the future teacher-musician's scientific-research culture (SRC FTM) as a dynamic, integrative quality of the individual, which is manifested in the ability to synthesize analytical-synthetic, inductive-deductive thinking activity and emotional-figurative understanding of musical art, the realization of a scientific, pedagogical and artistic ideal in a research search, the application of scientific knowledge in pedagogical activity as a scientific-theoretical (explanatory) and constructive-technological (transformative) function.

It is the syncretic nature of scientific and artistic cognition at the level of macro dialogue, as a reflexive understanding of personal gnostic-cognitive processes, and macro dialogue, as a polyphony of theoretical reflections, conceptual positions, scientific methods, methodological approaches and, in a broader sense, the dialogue of cultures, that forms the basis of the future teacher's research in the field of art education.

Ideas in psychological science regarding the development of professionally important qualities (PIQ) of an individual in the systemogenesis of activity acquire methodological significance for the selected

problem. In this sense, the study of mental processes brings us closer to understanding the ontology of mental phenomena, generalized by the principle of the unity of consciousness and activity (G.S. Kostyuk, S.D. Maksimenko, S.L. Rubinshtein), according to which the activity of people determines the formation of their consciousness and, all mental processes in general, and the latest ones carry out the regulation of human activity and are a condition for its adequate performance.

Therefore, we intend to highlight the professionally important and personal qualities that are concentrated around the operational sphere of the researcher and are related to his consciousness (self-awareness) and worldview activity.

The analysis of the psychological foundation (P.I. Zinchenko, G.S. Kostyuk, O.M. Novytskyi, S.L. Rubinshtein, Yu.Zh. Shaigorodskiy) shows that the defining features of consciousness, which is constituted by knowledge and is the carrier of knowledge, become reflection, attitude, goal setting and regulation. As a formation, consciousness arises in the process of awareness of the world, being included in it as a means of awareness. The development of consciousness in ontogenesis is characterized by the fact that the processes of cognition and subject's self-awareness as a single entity capable of self-expression are becoming increasingly important. Therefore, self-awareness is considered as the highest degree of consciousness.

Considering the universal cultural need realized in art as the aesthetic understanding of all the diversity of the world, the creation of its aesthetic picture and its use as a tool of cultural progress, we will formulate the goal of the teacher's professional and worldview activity, manifested in the construction of one's own personal concept of worldview, a model of interaction (that constitutes sociocultural life) on the basis of theoretical reasoning and reflexive actions determined by existing values and norms, and reproduction of the individual trajectory of professional growth by filling it with new ideals and goals (Tusheva, 2021).

In addition, the ideal as a universal and generalizing hypostasis of human existence and culture, which manifests itself in all branches and at all levels of its functioning, acts as the meaning of human existence, the perspective of human existence in individual refraction, as a general vector of cultural development. Acting as a category of the cultural system value-normative base analysis, the ideal for the future teacher is actualized and is reflected in attitudes-beliefs regarding the need to reach universal human values: to the Truth (in cognitive activity),

to human charity (in aesthetic activity), to Man as a value (in practically oriented activity), to creativity (in pedagogical activity), to Beauty and spiritual ideals (in artistic activity).

The formed self-awareness of the individual manifests itself as the support of its internal consistency and self-identity, the construction of conscious research and pedagogical behavior based on knowledge; self-knowledge and the search for the meaning of life through self-improvement, self-understanding, self-creation by means of research in the field of art education (Tusheva, 2023).

It is important that effective pedagogical interaction is carried out only by a teacher with a positive «self-concept» as an indicator of his social and professional self-sufficiency, able to respond to social, cultural, and pedagogical challenges. Acting as the final product of self-awareness processes, the «I-concept» as a peculiar system of views, a cognitive-emotional construct of understanding oneself and the surrounding world («Self-theory» by H. Renschmidt), is built on evaluation activity. As relatively stable and at the same time dynamic system, future teacher's «I-concept» is formed in interaction with socio-cultural, educational, pedagogical, and artistic phenomena. On the one hand it represents an integrative formation in the spiritual world of an individual, on the other hand - serves as an indicator of the achievement of methodological maturity, acmeological level in his profession. It is reflexive actions in relation to self-determination that underlie professional consciousness, and awareness of one's own subjectivity is a general ability, a kind of mechanism for the self-development of a teacher's personality as a professional. The ability of a modern teacher to build himself, his individual history, to rethink his own essence from the standpoint of professional norms is a permanent, socially, and culturally conditioned process. Self-determination of the individual is aimed at expanding one's original capabilities — «self-transcendence» (according to Frankl): the fullness of human life is determined by its transcendence, that is, the ability to «go beyond oneself,» in the ability to find new meanings in a specific matter and in all of life. Therefore, the meaning determines the essence of self-determination, self-realization, and self-transcendence. Such a vision of the issue leads to an understanding of the meaning of life, which is realized and formed on a certain worldview basis. The essence of this connection is that the very meaning of life is the integration of the system of values that function in society. So, the meaning of life, according to Y.G. Fichte,

consists in the formation of the personality through constant development, and this activity process is not limited to the individual - improving, the personality improves the world.

Proceeding from the fact that the meaningful filling of being is one of the main foundations of culture, and the loss of meaning becomes a threat both to the existence of the latter and to the very identity of a person, we believe it necessary to consider the issue of meaning-forming as the ability to derive new meaning from cultural, socially - pedagogical processes, to search for new humanistic, anthropological and hermeneutic values. This, in turn, makes it possible to assert the necessity and importance of meaning-making as a unity of goal- and meaning-making activity in future teachers training in the field of art education.

R.V. Pavelkov indicates the need to refer to the concepts of «value» and «meaning» and to identify their interdependence, focusing on the double determination of the phenomena of consciousness. As the scientist notes, meaning is the basic unit of consciousness, therefore it is necessary to consider a person as assimilating meaning, and not creating them. The meaning generated by human being is not added to the value but is embodied in them. Consequently, meaning and value do not exist separately; their correlation characterizes the internal structure of consciousness. It is important to understand that we judge about the consciousness depending on its semantic structure, since the meaning-forming activity of values leads to a certain semantic structure of consciousness itself (Pavelkov, 2009).

In scientific and psychological science (S.P. Bocharova, V.P. Raevsky, S.L. Rubinshtein, etc.) it is noted that the phenomena of consciousness have a double determination - external (sphere of cognitive processes) and internal (sphere of needs). To understand the relationship between consciousness and motives, it is necessary to refer to the concepts of «value» and «meaning» and to reveal their difference and interdependence. Value is the basic unit of consciousness. Therefore, it is necessary to consider a person as one who assimilates values, and not creates them. The meaning generated by human existence is not added to values, but embodied in them. Therefore, meaning and significance do not exist separately, their relationship characterizes the internal structure of consciousness. It is important to understand that we judge consciousness depending on its semantic structure, since the meaning-making activity of values leads to a certain semantic structure of consciousness itself.

In researcher's meaning-forming activity we assign a special role to the worldview, which is characterized by spiritual-aesthetic content and direction, manifests itself as a method and result of assimilation of the surrounding world, a valuable attitude to socio-cultural, educational and pedagogical processes through the prism of personal worldview. The unity of the scientific understanding of music-educational activity, its dialogic strategy, and the artistic-aesthetic way of perceiving musical art constitute the specificity of the worldview intentions of the music teacher as a researcher. In this sense, the worldview of a teacher-musician, as the focus of the vision of the world of culture, science, art and education, represents a system-forming mechanism of his value-worldview sphere, a specific prism of spirituality, through which the value-meaning comprehension of artistic reality, the understanding of professional life within the limits of research strategies.

Henceforth, the worldview orientation of the future teacher-musician are based on the unity of formed scientific worldview and artistic world-understanding, world-view, world-outlook and world-sensation and are conditioned by the nature of the culture creative, artistic and aesthetic activity. In this regard, the ability of art not only to reflect the reality, but also to reveal the secrets of the human universe determine the specifics of research in this area. The musical art teacher's ideological orientations reflect the cultural way of life, state the essence of culture and science as a sphere of universal and humanistic values, which are found in the content of research activities and musical and pedagogical practice.

Understanding the ideological function of science and art, the integrative essence of the research, its ontological, axiological, epistemological, hermeneutic, anthropological content, the historical, cultural and artistic context of the solved scientific and pedagogical problems form the basis of a reflective researcher in the field of art education. In this sense, the scientific and artistic worldview occurs in an inextricable connection between rational and emotional processes, scientific and artistic thinking, intellectual and perceptual actions aimed at a holistic and essential understanding of the «concept of the world», cultural-artistic, artistic-teacher-educational phenomena. Such analytical and reflexive processes need artistic and aesthetic education, scientific and pedagogical awareness, socio-cultural competence, research, and methodological equipment of the modern music teacher (Tusheva, 2023).

To reveal the features of the teacher-researcher-

musician's evaluative and analytical activities, we turn to the methodological position of S.L. Rubinstein regarding the unity of consciousness and activity (action) processes, a natural consequence of which is the allocation of self-consciousness regulatory function. According to this theory, consciousness (self-consciousness) as a mechanism of regulation acts simultaneously as a component of activity and its product. Since any regulatory influence is determined by external and internal criteria, the identification of their specifics becomes the basis for determining the types of activity regulation. Considering this, the first subject regulation is related to ensuring the adequacy of the research activity operational characteristics to the features of its subject (object) and the features of subject activity in general. The second form of activity regulation is its semantic regulation - the correlation of the goals and means of scientific research with the motives, needs, values and attitudes of the subject. These two forms of activity regulation correlate with two fundamental characteristics: objectivity and meaningfulness. In the system of internal regulation of the researcher's self-consciousness, which is formed together with the activity itself, the subject and semantic subsystems are merged into a single whole.

Consequently, awareness refers both to the subject

of research activity (self-awareness, reflection), and to its content, the process of building and deploying. In the most general form, the regulatory function of self-awareness of a teacher-researcher-musician is manifested in the ability to control, critically evaluate mental, research and pedagogical actions and correlate them with the subject of this activity.

Conclusions and prospects for further research. Thus, comprehending the foregoing in terms of the features of self-consciousness as a future teacher-musician's personality trait, it is necessary to focus on its qualitative and instrumental properties, since it is the result of the formation of future teacher-musician's scientific and research culture and ensures its functioning. As a determinant of the outlined personal phenomenon formation, self-consciousness determines the depth of scientific and artistic worldview and evaluative, analytical, reflective and research activities, influencing the external (subjective) and internal (semantic) regulation of scientific research in the field of art education.

The selected research area is continued in the development and study of professional and personal qualities that provide the value-motivational and mental spheres of the future teacher-musician with a developed research culture.

REFERENCES

Andrushenko V. P. (2015) Modernisation of pedagogical education in the context of the challenges of the XXI century. *Yevropejski pedagogichni studiyi*. 54-63. http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_8 [in Ukrainian]

Goncharenko S.U. (2003) Applied science Hmelnickij: Vid-vo Hmelnickij gumanitarno-pedagogichnij institut. 20. <https://lib.iitta.gov.ua/707247/1/прикладна%20наука.pdf> [in Ukrainian]

Goncharenko S.U. (2010) About fundamental and applied pedagogical researches or «Education is not built on sand». *Shlyah osviti*. 3-10. <https://core.ac.uk/download/pdf/84274148.pdf> [in Ukrainian]

Yeremenko O.V. (2011) Bases of master's degree preparation (a theory and practice of realization are in the system of music and pedagogical education) . Sumi: SumDPU, 292. https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/OMP_Eremenko.pdf [in Ukrainian]

Knyazyan M.O. (2012) Independent research work as a means of preparing students for problem solutions in professional activity. *Teoriya ta metodika navchannya ta vihovannya*. (31) 97-107. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ttmniv_2012_31_12.pdf [in Ukrainian]

Kremen V.G., Lugovij V.I., Sauh P.Yu. (2020) Education and science are the basis of innovative human development. *Visnik NAPN Ukrayini*, (2(2)) 1-5. <https://doi.org/10.37472/2707-305x-2020-2-2-14-3> [in Ukrainian]

Lisovij V.A. (2019) Professional development of future musical art masters in the context of an

axiological approach. *Estetika i etika pedagogichnoyi diyi*. (19) 49-57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/eepd_2019_19_7 [in Ukrainian]

Oleksyuk O.M., Tusheva V.V. (2020) Methodology of scientific research in the field of art history and music pedagogy. *Tutorial. B.Grunchenko Kiyiv University*. 176. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32679/1/O_Oleiksuk_V_Tusheva_MND_2020_IM.pdf [in Ukrainian]

Otich O. (2009) Research organization features of post graduate and doctoral students. *Osvita doroslih: teoriya, dosvid, perspektivi* (1) 38-46. http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2009_1_7 [in Ukrainian]

Pavelkiv R.V. (2009) General psychology. *Textbook. Kondor*, 2009. 576. http://library.mdu.edu.ua/Documents/Kondor/Akt_31/zagal_psihol.pdf [in Ukrainian]

Sushenko L.O. Conceptual bases of future teachers' research work organization in the process of professional training. (2013). *Visnik Luganskogo nacionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauki*. № 10(4). 149-156. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10\(4\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10(4)_22) [in Ukrainian]

Tuscheva Victoria (2021) Wesentliche Merkmale Der Forschungskultur des zukunfftigen musiklehrers (Essential characteristics of the future music teacher's scientific and research culture). *Fragen der Humanitären Hochschulbildung inder Ukraine. Monographie herausgegeben von Prof. Oleh Mikhailychenko. AV Akademikerverlag*.111-129. <http://surl.li/klncm> [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 20.08.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 14.10.2022

УДК [371.124:7.071.2:001](477)
DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.01

© **Тушева Вікторія Володимирівна**
доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
Харків, Україна
email: tushevavika@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9451-0532>

САМОСВІДОМІСТЬ У ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Мета статті полягає у висвітленні функціональних характеристик самосвідомості та світоглядних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта як детермінанти формування його науково-дослідницької культури.

Методи та методологія. Методологічного значення для обраної проблематики набувають ідеї Г.С. Костюка, С.Д. Максименка, С.Л. Рубінштейна щодо розуміння онтології психічних явищ, узагальнених принципом єдності свідомості та діяльності, розвитку професійно важливих якостей (ПВЯ) особистості у системогенезі діяльності; а також положення вищої мистецької освіти щодо культурологічного, особистостісно орієнтованого, системного підходів як методологічного підґрунтя у розкритті особливостей самосвідомості майбутнього педагога-музиканта.

Наукова новизна статті полягає у висвітленні мети професійно-світоглядної діяльності та в контексті науково-дослідницької культури педагога-музиканта розкриття сутності самосвідомості педагога-музиканта, сформованість якої виявляється як підтримка її внутрішньої узгодженості і самототожності, вибудовування свідомої дослідницької і педагогічної поведінки на знанневому підґрунті; пізнання себе та пошук сенсу життя через самовдосконалення, самоосмислення, самотворення засобами дослідницького пошуку в галузі мистецької освіти.

Результати. Розкрито теоретико-методологічні аспекти проблеми формування науково-дослідницької культури майбутніх педагогів-музикантів, зокрема питання щодо їх самосвідомості, смислоутворюючої і професійно-світоглядної діяльності. Визначено науково-дослідницьку культуру майбутнього педагога-музиканта як динамічну, інтегративну якість особистості, що виявляється у здатності до синтезування аналітико-синтетичної, індуктивно-дедуктивної мисленнєвої діяльності і емоційно-образного осягнення музичного мистецтва, втілення наукового, педагогічного і художнього ідеалу у дослідницький пошук, застосування наукових знань у педагогічній діяльності в якості науково-теоретичної (пояснювальної) та конструктивно-технологічної (перетворювальної) функції. Зазначається, що самосвідомість педагога забезпечує напругу його інтелекту, світоглядних інтенцій, соціальну детермінованість науково-дослідницького пошуку у музично-педагогічній освіті.

Підкреслюється, що особливе значення у смислоутворюючій діяльності дослідника набуває світогляд, який характеризується духовно-естетичною наповненістю і спрямованістю, виявляється як ціннісне ставлення до соціокультурних, освітньо-педагогічних процесів крізь призму особистісного світорозуміння.

Зроблено **висновок**, що результатом формування науково-дослідницької культури майбутнього педагога-музиканта стають сформовані якісні та інструментальні властивості самосвідомості, які забезпечують її функціонування.

Ключові слова: науково-дослідницька культура майбутнього педагога-музиканта, свідомість, самосвідомість, професійно-світоглядна і смислоутворююча діяльність, рефлексивність.

УДК 7.012.23

DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.02

© Григорова Лариса Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дизайну факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди,

Член спілки дизайнерів України

Харків, Україна

email: laragrig73@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8990-8861>

ФОРМИ ТА ОЗНАКИ НАРОДНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМУ І ВИКОРИСТАННЯ ЇХ У СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ ОДЯГУ

У статті розглянуто питання використання елементів народного українського костюму, його орнаменталізації в дизайні сучасного молодіжного одягу. Відзначено необхідність і важливість збереження й розвитку традицій в структурі національної культури, а також визначено можливості використання народних мотивів у створенні як дизайнерського одягу, так і моделей, призначених для масового виробництва. Виділено значення мистецтва народного костюму як творчого джерела. Обґрунтовано актуальність проектування і виготовлення сучасного костюму на основі вивчення національної спадщини України. Проаналізовано та конкретизовано історичний досвід використання елементів українського національного орнаменту в колекціях більшості вітчизняних та зарубіжних дизайнерів. Виділено два напрями використання форм та ознак народного українського костюму в сучасному дизайні одягу: 1) орнамент незмінно постає частиною декоративної структури костюму, іноді набуває статусу композиційного центру; 2) елемент орнаменту не є частиною оздоблювально-декоративної структури костюму, а лягає в основу самої силуетної форми. Виокремлено практичний досвід використання студентами (майбутніми дизайнерами) елементів традиційного декоративно-ужиткового мистецтва, що надає сучасним колекціям одягу естетичної виразності, оригінальності, рукотворної творчості й сприяє розвитку національної мистецької культури.

Шляхом аналізу колекцій сучасних дизайнерів та студентів кафедри дизайну було зроблено висновок про те, що народні мотиви досі залишаються актуальними в проектуванні сучасного одягу і багато модельєрів вдаються до використання етнічних мотивів. Дизайн сучасного костюму не може розвиватися у відриві від національних традицій. Досить важливо зберігати й розвивати традиції в структурі національної культури, а також визначати можливості використання народних мотивів у створенні як дизайнерського одягу, так і моделей, призначених для масового виробництва.

Ключові слова: народний костюм, дизайн одягу, колекція, проектування, орнамент, форма, конструкція.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасна мода дуже мінлива, одні тенденції змінюють інші. Кожен сезон дизайнери повинні запропонувати щось нове, щоб здивувати і утримати свого споживача. Для генерації нових ідей необхідно черпати натхнення. Одним із найбагатших джерел є український народний костюм. Ідея використання українського костюму при створенні сучасного одягу не нова, вже починаючи з першої половини ХХ століття народний костюм, його крій, орнамент, колірні поєднання широко використовувалися модельєрами у проектуванні одягу.

Дизайн сучасного костюму не може розвиватися у відриві від національних традицій. Так, з'являється фольклорний (етнічний) стиль.

Українська тематика надихає не тільки українців. Останні покази відомих світових дизайнерів показали, що українська тематика привертала увагу французького дизайнера Жана-Поля Гот'є (Jean Paul Gaultier, 2005), кутюр'є з модного дому Valentino, зокрема до створення колекції «Resort 2017». Будинок моди Gucci продовжував цю концепцію і використав тему українських писанок для своєї колекції тощо.

Зацікавленість українським національним

костюмом існувала завжди. Народний костюм – це безцінне невід’ємне надбання культури народу, накопичене століттями, він не тільки яскравий самобутній елемент культури, а й синтез різних видів декоративної творчості. Принципи композиційної побудови народного костюму полягають у чіткості форм, лаконічності конструкції, підпорядкуванні декору формі, функції, матеріалу, конструкції тощо. Таким чином, для дизайнера сьогодні це є прикладом творчого підходу до створення сучасного молодіжного одягу.

Виходячи з цього, актуальність теми визначається ступенем використання народних традицій у практиці моделювання сучасного одягу; створення колекцій на основі народного костюму; можливості запозичення традицій народного костюму в сьогоденні і майбутньому.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Безпосередньо проблемами створення різноманітних форм одягу, володіння багатьма видами і техніками оздоблення та декорування займалися Е. Антонович (2005), В. Галудзіна-Горобець (2018), Н. Здоровега (1974), К. Матейко (1996), Т. Кара-Васильєва (2008), О. Кульчицька (2017), М. Мельник (2018). Значний внесок у вивчення українського традиційного вбрання зробили дослідники – Ф. Вовк (1997) та К. Мошинський (2019). Відомості про український традиційний костюм зібрані у працях О. Вороної (2021), Ю. Горшко (2004), М. Костельної (2018), Т. Ніколаєвої (2012), В. Міронова (1971), С. Темеріна (2016), Я. Прилипка (1970) та інші.

Так, принципи створення модних сезонних колекцій одягу, де елементам традиційного українського вбрання надається особливого значення, знайшли відображення в працях М. Мельника (1918). Водночас одяг з позиції культурології, історії та етнографії стали предметом дослідження Т. Ніколаєвої (2011), яка в своїх монографічних працях описує особливості традиційних костюмів різних регіонів України. Поряд із цим, Н. Камінська та С. Нікуленко звертали увагу на історію модного вбрання, що знайшло відображення у праці «Костюм в Україні від епохи Київської Русі до ХХІ століття» (Камінська, Н., Нікуленко, С., 2004). Ці дослідження хоч і не розкривають форми, ознаки народного українського костюму в змісті їх використання у сучасному дизайні одягу, проте дають яскраву можливість розглядати ці праці в якості джерельної бази, сприяють подальшому вивченню можливостей гармонійної взаємодії традиційного українського костюму і моди.

Формулювання цілей та завдань статті.

Мета статті полягає у виявленні значущості національного костюму, як творчого джерела для модернізації існуючих прийомів формоутворення у сучасному дизайні одягу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Зацікавленість українським національним костюмом існувала завжди. Народний костюм – це безцінне невід’ємне надбання культури народу, накопичене століттями, він не тільки яскравий самобутній елемент культури, а й синтез різних видів декоративної творчості. Так, у 1919 році при відділі Образотворчого мистецтва створюється «Майстерня сучасного костюму», роботу очолює майстер – модельєр Н. Ламанова (Стриженова, 1989).

У той час досконало обстежується традиційний костюм Київщини, що увібрав найкращі риси вбрання різних регіонів України та яскраво віддзеркалював самобутність, неповторність матеріальної, духовної і художньої культури українського народу.

20-і роки минулого століття залишили яскраву сторінку позитивного досвіду з питань створення професійних, унікальних колекцій сучасного костюму, розроблених на національній основі. Саме у цей період закладались теоретичні основи моделювання сучасного одягу з урахуванням традиційного досвіду, зароджувались шляхи трансформації українського національного костюму в професійній культурі майбутнього. Перші колекції, створені на традиційній основі, користувались великим успіхом серед місцевого населення і отримали високу оцінку за кордоном, у тому числі на виставці, яка відбулась у 1925 році в Парижі. Так, під керівництвом Н. Лозовського, який незабаром буде очолювати Київський Будинок моделей, приділяється значна увага підготовці кадрів, а саме художників костюму, модельєрів, конструкторів.

У післявоєнні роки активізується звернення художників-модельєрів до народного досвіду створення костюму. Моделі жіночого одягу, в яких використані локальні варіанти народного крою та традиційне розташування декору, займають помітне місце в експозиції виставки українського мистецтва в Москві у 1951 р., отримуючи широке визнання (Термін, 1951).

Підхід до використання традицій у сучасному моделюванні якісно змінюється в 50-60-х роках ХХ ст. У цей період здійснюються перші спроби впровадження моделей сучасного одягу, розробленого з використанням народного крою та декору

у масове виробництво. Провідні українські художники-модельєри, звертаючись до історичного досвіду, шукають шляхи найбільш вдалого його поєднання з вимогами часу, новими технічними можливостями.

Яскраві та оригінальні за формою і конструкцією моделі українських художників-модельєрів (Г. Мепана, Н. Подольської, А. Лохманюк, Н. Топинко) друкують не тільки в місцевих журналах, ай по всьому світу (Матейко, 1996). Так, у 60-і роки ХХ ст. художники-текстильники розробляють тканини, в основу композиції яких лягають принципи української орнаменталізації, а саме: узорчаста кайма, чергування орнаментальних вертикальних та горизонтальних смуг, різноманітні варіації плахтового малюнку, яскраві поліхромні рослинні сюжети. Широке розповсюдження цей напрям отримав на Київському та Дарницькому шовкових комбінатах, які виробляли набивні суконні тканини із натурального та штучного шовку. Поруч з набивними, на Київській трикотажній фабриці розробляються трикотажні та жакардові орнаментовані полотна, в яких використовується і досвід доморобного візерунчатого ткацтва. Успішно працюють в напрямку розвитку кращих традицій народного ткацтва Одеський текстильний бавовняний, Рівенський та Житомирський льонокомбінати, Київська і Одеська прядильно-текстильні фабрики (Савельєва, 1967).

У 70-і роки проблема використання національних традицій виходить за рамки чисто практичних інтересів. Вона стає основою зближення фахівців різних напрямків культури і науки, в першу чергу етнографів, мистецтвознавців, працівників легкої промисловості. Ця робота відбувається при тісній співпраці науково-дослідницьких академічних, навчальних інститутів, а також наукових установ різних галузей легкої промисловості разом з творчими колективами Будинків моделей, фабрик і музеїв. Здійснюються наукові дослідження, проводяться конференції, семінари з питань художнього проектування одягу різного призначення, відбувається впровадження етнографічних матеріалів і знань у сучасну практику. Досліджуються народні традиції в моделюванні сучасного одягу не тільки східнослов'янських, а й інших народів (Король, 2015).

Початок ХХ ст. характеризується появою нових течій і нових імен в українському дизайні. На світовий подіум виходять Лілія Пустовіт, Сергій Бизов, Олена Ворожбіт та інші, які черпали натхнення в традиційному українському костюмі (Ма-

тейко, 1996).

Сьогодні в Україні ведеться всебічна популяризація кращих зразків одягу, розроблених за народними мотивами. Цьому сприяють публікації в журналах, широкі покази моделей, як в Україні, так і за кордоном. Зміни в костюмі та зберігання традицій добре простежуються у колекціях сучасного одягу ХХІ ст.

Етнофешн від Юлії Магдич стрімко завоював популярність в Україні і за кордоном. Дизайнер робить акцент на етнічних орнаментах, якими вдало декорує вбрання з льону, вовни, кашеміру, вельвету. Сміливо прикрашає українською вишивкою речі покрою кімоно (Ідеї на тему «Юлія Магдич» Одяг, сукні, сукня, 2021).

Бренд Lili Bratus створює вбрання зі своїм особливим почерком і полонить серця прихильниць стильним етнічним одягом: пальто з лаконічною вишивкою на спині, теплими сукнями з орнаментами-оберегами, жилетами з відкритими швами. На думку дизайнера, одна з характерних рис традиційного українського костюма – багатошаровість, дуже актуальна і в наш час (Петракова, 2016).

Мультибрендовий проект «Зерно» об'єднує дизайнерів й майстрів, які працюють виключно з екологічними матеріалами. Це одяг вільного крою і природної колористики, який вдало доповнюють етнічні аксесуари: яскраве намисто, шкіряні або дерев'яні сумки, прикрашені тисненням, розписом або різьбленням.

Дизайнер Анна Козак випускає одяг і аксесуари для впевнених в собі українок, підкреслюючи їх гармонійне поєднання сили і чуттєвості. Так створюється стиль етнофанки, властивий бренду Kozzachka by Anya Ko. Увагу привертають і яскраві масивні намиста з дерева і металу, здатні стати етнічною родзинкою сучасного образу.

Сучасний одяг, на створення якого дизайнера Христину Рачицьку надихає традиційне українське вбрання, тонко прикрашене вишивкою, стрічками, гофруванням (дрібними складочками).

Бренд Nenka відтіняє повсякденний одяг делікатними етнічними елементами. Яскравими українськими орнаментами прикрашені ділові сукні, спортивні костюми, спідниці, шорти, сорочки, жилети. Наприклад, цікаве рішення - штани з екошкіри з барвистими орнаментальними вставками в дуєті з лаконічною сорочкою.

Українська тематика надихає не тільки українців. Так, у 2005 році в рамках Тижня моди в Парижі відбувся показ нової колекції Haute

Couture Осінь-Зима 2006 французького дизайнера Жана-Поля Гот'є (Jean Paul Gaultier). В основу колекції лягли враження кутюр'є від поїздки до України. Будинок моди Gucci постарався продовжити цю концепцію і використав тему українських писанок для своєї колекції, так Фріда Джаніні у 2008-2009 роках об'єднала ділову строгість своїх комплектів з яскравими, традиційними принтами.

У 2013 році відразу двоє дизайнерів випустили в світ колекцію, присвячену «Українським амазонкам» в Нью-Йорку і в Парижі. Аналізуючи свої колекції Прабала Гурунг і П'ю говорили, що прообразом стали сучасні амазонки, які живуть в Україні. Українські мотиви надихнули кутюр'є з модного дому Valentino до створення колекції «Resort 2017».

Показ цієї колекції відбувся влітку 2017 року у Гавані. Нова круїзна колекція Марії Грації Кьюрі та П'єрпаоло Піччолі з великого модельного дому Valentino вирізняється родзинкою - поєднанням відомих силуетів цього бренду з традиційним українським одягом і українськими вишитими візерунками.

Потрібно згадати, що і раніше кутюр'є з модного дому Valentino звертались до української те-

матики. Так, у колекції італійців весна-літо 2015 були речі прикрашені вишитим орнаментом, а саме сорочки, сукні, «жупани», безрукавки з овчини і навіть костюми із традиційною українською вишивкою.

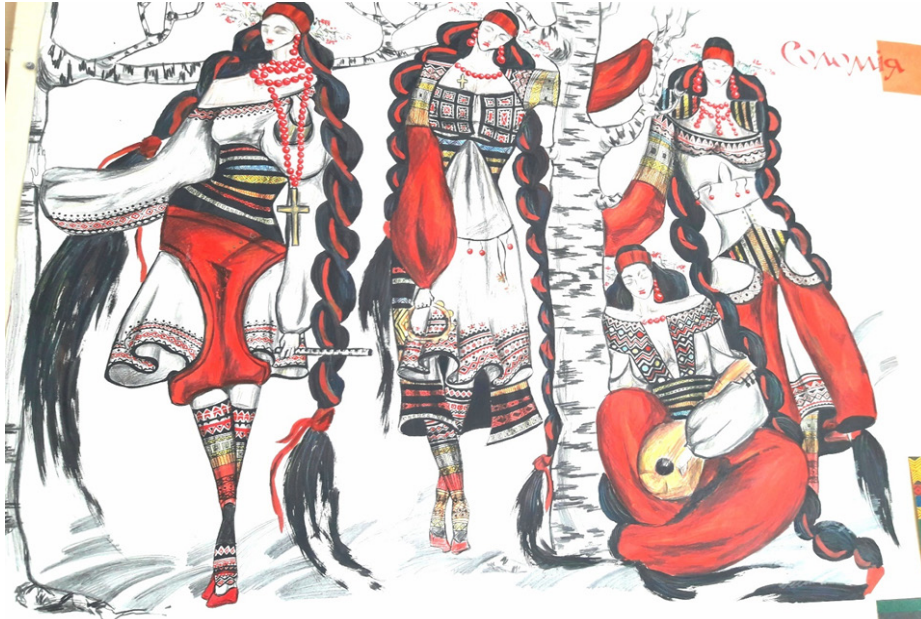
Значне місце використанню етнічних мотивів приділяється на заняттях з проектування костюму на кафедрі дизайну у ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Головне завдання що постає перед студентами це створення сучасного одягу яке не повинно перетворюватися на автентичну копію народного костюму, а ґрунтуватися на тонкому та делікатному асоціативному зв'язку, для досконалості та гармонійності проектованої форми.

Використання студентами елементів традиційного декоративно-ужиткового мистецтва надає сучасним колекціям одягу естетичної виразності, оригінальності, рукотворності і сприяє розвитку національної мистецької культури. Під час розробки сучасного одягу, на основі національних традицій здобувачі користуються основними елементами, а саме: принципами формоутворення, тектонічною структурою форми, пропорцією, ритмом, колоритом, орнаментациєю, конструктивною побудовою, матеріалом, традиційною технологією виготовлення (див. рис. 1; рис. 2).

Рис. 1. Розробки студентів кафедри дизайну ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Рис. 2.
Розробки студентів
кафедри дизайну ХНПУ
імені Г.С.Сковороди

Сучасна мода тягнеться до ідеальності, самовдосконалення. Чіткі строгі лінії потроху витісняють вільний силует та невимушеність форм. Але модний етнічний стиль майстерно розбавляє цю суворість та аскетичність (див. рис. 3).

Рис. 3.
Розробки студентів кафедри дизайну ХНПУ
імені Г.С.Сковороди

Принципи народного моделювання проявляються в особливостях крою, конструкціях елементів, розташування декору у сучасному одязі. Емоційно-образна сторона домінує у навчальному процесі, велика увага приділяється різноманітним традиційним прийомам оздоблення костюму. У цій взаємодії народних традицій та сучасності втілено шляхетне завдання – показати багатство та різноманітність національного костюму, зберегти різні техніки та технології українського народного мистецтва (див. *рис.4; рис. 5*).

Рис. 4.
Розробки студентів
кафедри дизайну
ХНПУ
імені Г.С.Сковороди

Рис. 5
Розробки студентів
кафедри дизайну
ХНПУ
імені Г.С.Сковороди

Елементи українського національного орнаменту незмінно фігурують у колекціях більшості вітчизняних дизайнерів.

Тому, можна виділити два напрями розвитку цієї теми: у першому випадку орнамент незмінно постає як частина декоративної структури костюму, його ритмічною частиною, іноді орнаментальні мотиви набувають статусу композиційного центру.

Другий підхід, що представляється більш цікавим, полягає у тому, що елемент орнаменту не є частиною оздоблювально-декоративної структури костюму, а лягає в основу самої силуетної форми (див. рис. 6; рис. 7).

Рис. 6

Розробки студентів кафедри дизайну ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Рис. 7

Розробки студентів кафедри дизайну ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Висновки.

Отже, можна сказати, що національний костюм – особливий об'єкт творчої діяльності дизайнера. Мистецтво створення костюму в етнічному стилі вимагає від творця майстерності, знань, фантазії, смаку, певних навичок. Вплив українського костюму на моду дуже значний, рік за роком ми зустрічаємо його на подіумах усього світу.

Елементи які використовують сучасні дизайнери стають все більш стилізовані, але від цього вони не втрачають привабливості, тому що в народному мистецтві захована єдність людини і природи, яка допомагає творцям створювати нові образи.

Перспективами подальших досліджень можуть стати питання розвитку національної моди за умов одночасної модернізації етнічного та збереження культурної української самобутності; пошук динамічних методик проектування та створення модного костюму на принципі варіативності традицій та впровадження інноваційних розробок у галузі дизайну найкращих зразків одягу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Hryhorova, Iarysa. (2021). Development of Author's Invoices and Their Use in Design Projects of Modern Clothing. *Professional Art Education*, 2(1), 35-44. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.05>

Jean Paul Gaultier (2005). *Hardcover*. September 1, 134 pages, <https://www.amazon.com/jean-paul-gaultier-memoires-French/dp/2843237793> [in French]

Антонович, Є. А. (2005). Теорія і методика дизайну в контексті розвитку концепції сучасного національного дизайну. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи*. Кривий Ріг: Вид-во КДГГУ, (13).

Галудзіна-Горобець, В. І. (2018). Естетичні пріоритети постмодернізму як чинник становлення історизму в дизайні одягу другої половини ХХ–початку ХХІ ст.: історіографічний аспект. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*, 32-35. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1132/1/Meszaros_L_Vyvchennia_spektroskopichnykh_kharakterystyk_eroziinoi_plazmy_2018.pdf

Гошко, Ю. (2004). Народний одяг. *Етнографія України : навч. посіб. для студ. ВНЗ*. Вид. 2-е, переробл. та допов. Львів, 239–266.

Ніколаєва, Т. (2012) Математичне моделювання залежностей між кількісними ознаками конструкції українського історичного одягу. *Вісник Київського національного університету технології та дизайну*, № 1. 121–126. http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vknutd/2012_1/121_126.pdf

Здоровага, Н. І. (1974). *Нариси народної весільної обрядовості на Україні*. Київ: Naukova dumka. <http://surl.li/klymw>

Ідеї на тему «ЮЛІЯ МАГДИЧ». Одяг, сукні, сукня (2021). *Онлайн-платформа Pinterest*. <https://www.pinterest.com/irynaoginska/юлія-магдич/>

Камінська, Н., Нікуленко, С. (2004). Костюм в Україні від епохи Київської Русі до ХХІ століття. *Золоті сторінки*, 208 с.

Кара-Васильєва, Т. (2008). Історія української вишивки. *Мистецтво*.

Король, Н. (2015). Народні традиції в моделюванні дитячого одягу: історичний досвід українських дизайнерів. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Вип. 26., 198-209. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnam_2015_26_23

Косміна, Т., Ніколаєва, Т. (1980). Творчі зв'язки науковців та практиків. *Народна творчість та етнографія*, №4.

Костельна, М. В. (2018). Етнічний полістилізм в дизайні одягу другої половини ХХ–початку ХХІ століття. *Art and Design*, (3), 85-95. <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2018.3.8>

Матейко, К. (1996). Український народний одяг: етнографічний словник. НАН України. Інститут народознавства. *Наукова думка*, 196 с. <http://resource.history.org.ua/item/0013287>

Мельник, М. (2018). Мода: від авангарду до япстерів. MODOSLAV, 190с. <https://www.academia.edu/36242496/>

Миронов, В. (1971). Миський костюм на Україні (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). *Народна творчість та етнографія*. № 5. 20–29.

Мошинський Казимир (2019). Енциклопедія Сучасної України. НАН України. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України <https://esu.com.ua/article-6883>

Ніколаєва, Т. (2011). Тектоніка формоутворення костюма. Навчальний посібник. 3-тє видання, доповнене. Арістей, 340 с.

Олена Кульчицька і народний одяг Заходу України (2017). *Бібліотека українського мистецтва, Вересень*, №4. <https://uartlib.org/olena-kulchytska-narodnyj-odyag-zahodu-ukrayiny/>

Петракова, Т. (2016). Lili Bratus. *Онлайн-журнал UKRAINIAN PEOPLE*. <https://ukrpeople.com/proekty/top-15-dizajnerov/item/695-lili-bratus>

Прилипка, Я. (1970). Класифікація народних головних уборів. *Народна творчість та етнографія*. № 5. 27–37.

Савельєва, І. (1967). Народний костюм: форма та функція. *Декоративне мистецтво*, №11.

Стриженова, Т. (1989). Судьба Надежды Ламановой. *Журнал мод*, № 4. https://afield.org.ua/mod3/mod28_1.html

Сушко, В. (2019) Взуття в українській традиційній культурі. *Народна творчість та етнологія*, 4 (380), 48–55. <https://doi.org/10.15407/nte2019.04.048>

Термін, С. (1951). *Народне мистецтво*. По матеріалам виставки 1951 року.

Федір Кіндратович Вовк (1997). Дослідження. Спогади. Біографія. *До 150-ліття з дня народження вченого*. Нью-Йорк <https://esu.com.ua/article-35231>

REFERENCES

Hryhorova, Iarysa. (2021). Development of Author's Invoices and Their Use in Design Projects of Modern Clothing. *Professional Art Education*, 2(1), 35-44. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.05> [in Ukrainian]

Jean Paul Gaultier (2005). Hardcover. September 1, 134 pages, <https://www.amazon.com/jean-paul-gaultier-memoires-French/dp/2843237793> [in French]

Antonovych, YE. A. (2005). Teoriya i metodyka dyzaynu v konteksti rozvytku kontseptsiyi suchasnoho natsional'noho dyzaynu [Design theory and methodology in the context of the development of the concept of modern national design]. *Pedahohika vyshchoyi ta seredn'oyi shkoly: zb. nauk. prats'. Spets. vyp.: Mystets'ko-pedahohichna osvita: problemy ta perspektyvy*, №13. [in Ukrainian]

Haludzina-Horobets', V. I. (2018). Estetychni priorytety postmodernizmu yak chynnyk stanovlennya istoryzmu v dyzayni odyahu druhoyi polovyny XX –pochatku XXI st.: istoriohrafichnyy aspekt [Aesthetic priorities of postmodernism as a factor in the formation of historicism in clothing design of the second half of the 20th to the beginning of the 21st centuries: historiographical aspect]. *Vitchyznyana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku*, 32-35. https://dSPACE.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1132/1/Meszaros_L_Vyvchennia_spektroskopichnykh_kharakterystyk_eroziinoi_plazmy_2018.pdf [in Ukrainian]

Zdoroveha, N. I. (1974). Narisy narodnoyi vesil'noyi obryadovosti na Ukrayini [Essays on folk wedding rituals in Ukraine]. *Naukova dumka*. <http://surl.li/klymw> [in Ukrainian]

Ideyi na temu «YULIYA MAHDYCH» Odyah, sukni, suknya (2021) [Ideas on the topic «YULIA MAGDYCH» Clothes, dresses, dress]. *Onlayn-platforma Pinterest*. <https://www.pinterest.com/irynaoginska/yuliya-mahdych/> [in Ukrainian]

Kara-Vasyl'yeva, T. (2008). Istoriya ukrayins'koyi vyshyvky [History of Ukrainian embroidery]. *Mystetstvo*. [in Ukrainian]

Kamins'ka, N., Nikulenko, S. (2004). Kostyum v Ukrayini vid epokhy Kyivskoyi Rusi do XXI stolittya [Costume in Ukraine from the era of Kyivan Rus to the 21st century]. *Zoloti storinky*, 208 s. [in Ukrainian]

Korol', N. (2015). Narodni tradytsiyi v modelyuvanni dytyachoho odyahu: istorychnyy dosvid ukrayins'kykh dyzayneriv [Folk traditions in children's clothing modeling: historical experience of Ukrainian designers.]. *Visnyk L'vivskoyi natsional'noyi akademiyi mystetstv*. Vyp. 26., 198-209. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2015_26_23 [in Ukrainian]

Kosmina, T., Nikolayeva, T. (1980). Tvorchy zv'yazky naukovtsiv ta praktykiv [Creative connections of scientists and practitioners]. *Narodna tvorchist' ta etnohrafya*, №4. [in Ukrainian]

Kostel'na, M. V. (2018). Etnichnyy polistylyzm v dyzayni odyahu druhoyi polovyny XX – pochatku XXI stolittya

[Ethnic polystylism in clothing design of the second half of the 20th to the beginning of the 21st century]. *Art and Design*, (3), 85-95. <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2018.3.8> [in Ukrainian]

Mateyko, K. (1996). *Ukrayins'kyi narodnyy odyah: etnografichnyy slovnyk* [Ukrainian folk clothes: an ethnographic dictionary]. *NAN Ukrayiny. Instytut narodoznavstva. Naukova dumka*, 196 s. <http://resource.history.org.ua/item/0013287> [in Ukrainian]

Mel'nyk, M. (2018). *Moda: vid avanhardu do yapsteriv* [Fashion: from the avant-garde to the Japsters]. *MODOSLAV*, 190s. <https://www.academia.edu/36242496/> [in Ukrainian]

Moshyns'kyi Kazymyr (2019). *Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrayiny* [Encyclopedia of Modern Ukraine.]. *Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen' NAN Ukrayiny* <https://esu.com.ua/article-6883> [in Ukrainian]

Hoshko, YU. (2004). *Narodnyy odyah. Etnohrafiya Ukrayiny : navch. posib. dlya stud. VNZ* [Folk clothes. Ethnography of Ukraine: teaching. manual for students university Kind]. Vyd. 2-e, pererobl. ta dopov. L'viv, 239–266. [in Ukrainian]

Nikolayeva, T. (2011). *Tektonika formoutvorenniya kostyuma* [Tectonics of costume formation]. *Navchal'nyy posibnyk. 3-tye vydannya, dopovnene*. Aristey, 340 s. [in Ukrainian]

Nikolayeva, T. (2012) *Matematychni modelyuvannya zalezhnostey mizh kil'kisnymi oznakamy konstruktsiyi ukrayins'koho istorychnoho odyahu* [Mathematical modeling of dependencies between quantitative features of the design of Ukrainian historical clothing]. *Visnyk Kyivsk'oho natsional'noho universytetu tekhnolohiyi ta dizaynu*, № 1. 121–126. http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vknutd/2012_1/121_126.pdf [in Ukrainian]

Olena Kul'chyts'ka i narodnyy odyah Zakhodu Ukrayiny (2017) [Olena Kulchytska and folk clothes of Western Ukraine]. *Biblioteka ukrayins'koho mystetstva, Veresen'*, №4. <https://uartlib.org/olena-kulchytska-narodnyj-odyag-zahodu-ukrayiny/> [in Ukrainian]

Petrakova, T. (2016). *Lili Bratus* [Lili Bratus.] *Onlayn-zhurnal UKRAINIAN PEOPLE*. <https://ukrpeople.com/proekty/top-15-dizajnerov/item/695-lili-bratus> [in Ukrainian]

Savel'yeva, I. (1967). *Narodnyy kostyum: forma ta funktsiya* [Folk costume: form and function]. *Dekoratyvne mystetstvo*, №11. [in Ukrainian]

Sushko, V. (2019) *Vzuttya v ukrayins'kiy tradytsiyniy kul'turi* [Folk creativity and ethnology]. *Narodna tvorchist' ta etnolohiya*, 4 (380), 48–55. <https://doi.org/10.15407/nte2019.04.048> [in Ukrainian]

Fedir Kindratovych Vovk (1997). *Doslidzhennya. Spohady. Biohrafiya* [Research. Memoirs. Biography]. *Do 150-littyi z dnya narodzhennya vchenoho*. N'yu-York <https://esu.com.ua/article-35231> [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 22.08.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 14.10.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.02

© *larysa Hryhorova*

Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor of the Department of Design, Member of the National Union of Designers of Ukraine, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

email: laragr73@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8990-8861>

FORMS AND SIGNS OF THE UKRAINIAN NATIONAL COSTUME AND THEIR USE IN MODERN CLOTHING DESIGN

The purpose of the article is to reveal the significance of the national Ukrainian costume as a creative source for the modernization of existing techniques of form formation in modern clothing design.

Methods & methodology. The analysis of Ukrainian folk and modern costume was carried out in a combination of several methods important for understanding the components of the research subject – art history, cultural, concrete historical, comparative-historical and design analysis.

Scientific novelty is determined by the degree of use of folk traditions for modern clothes modeling; creation of collections based on folk costume; possibilities of borrowing of the traditional folk costume in modern conditions and in future. The historical experience of using elements of the Ukrainian national ornament in the collections of most domestic and foreign designers is analyzed and specified. Two directions of using the forms and features of the Ukrainian national costume in modern clothing design are distinguished: 1) the ornament invariably appears as part of the decorative structure of the costume, sometimes acquiring the status of a compositional center; 2) the ornament element is not part of the decorative structure of the costume but is the basis of the silhouette form itself. The practical experience of using elements of traditional decorative and applied art by students (future designers) is singled out, which gives modern clothing collections aesthetic expressiveness, originality, man-madness and contributes to the development of national artistic culture.

Results. The national costume is a special object of creative activity of the designer. The art of creating a costume in an ethnic style requires skill, knowledge, imagination, taste, and certain skills from the creator. The elements used by modern designers are becoming more and more stylized, but they do not lose their appeal because folk art hides the unity of man and nature, which helps creators create new images. The idea of using the Ukrainian costume in the creation of modern clothes is not new, since the first half of the 20th century, the folk costume, its cut, ornament, and color combinations have been widely used by fashion designers in the design of clothes. The need and importance of preserving and developing traditions in the structure of national culture was noted, as well as the possibilities of using folk motifs in the creation of both designer clothes and mass production. The importance of folk costume art as a creative source is highlighted. The relevance of designing and manufacturing a modern costume based on the study of the national heritage of Ukraine is substantiated. The design of a modern suit cannot develop in isolation from national traditions. It is quite important to preserve and develop traditions in the structure of national culture, as well as to determine the possibilities of using folk motifs in the creation of both designer clothes and mass production.

Keywords: folk costume, clothing design, collection, design, ornament, form, construction.

УДК 378.147: 159.925.8

DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.03

© **Перетяга Людмила Євгенівна**

доктор педагогічних наук, професор, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Харків, Україна

email: leperetyagavvmakarov@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-3686-2601>

СТРУКТУРА РОЗВИТКУ ГОЛОСОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

(теоретико-методологічний аспект)

У статті обґрунтовується сутність голосової культури майбутнього вчителя та структуру, яка представлена єдністю чотирьох взаємопов'язаних структурних блоків: професійно-педагогічного, технічного, гігієнічного, психологічного. Новизна дослідження полягає в цілісному виділенні функціональних компонентів, що забезпечують реалізацію структурних компонентів голосової культури, а їх виділення розкриває процесуальну сторону цього питання. Встановлено, що голосова культура має складну структуру, яка представлена єдністю чотирьох взаємопов'язаних блоків: професійно-педагогічного, технічного (забезпечення підготовки голосового апарату до підвищеного голосового навантаження), гігієнічного (підтримка голосового апарату у здоровому та працездатному стані), психологічного (спрямовання на досягнення взаєморозуміння з іншими суб'єктами педагогічного процесу шляхом урахування особливостей голосоутворення). Виділені структурні блоки представлені єдністю чотирьох універсальних для кожного структурного блоку компонентів: мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісно-практичного та рефлексивного. Виходячи зі специфіки діяльності вчителя та варіативності його взаємин, визначено основні функції: пізнавальна, гностична, ціннісно-орієнтаційна, прогностично-орієнтована, прогностично-профілактична, комунікативна, розвивально-виховна, енергетична, розподільна, захисна, рефлексивна. Доведено, що оволодіння вчителем культурою голосу дозволяє зменшити негативний вплив факторів професійної діяльності на стан голосового апарату вчителя та підтримувати стан голосового апарату в здоровому та працездатному стані. Сформульовано припущення, що розвиток вокальної культури допомагає досягти кращої взаємодії з оточуючими і з мінімальними наслідками для стану свого голосового апарату.

Ключові слова: голос, голос мовлення, порушення голосу, майбутні вчителі, культура голосу, структурні блоки, структурно-функціональні компоненти, професійна підготовка.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

В урядових документах, зокрема законах України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2022), «Про вищу освіту» (2014), Державній програмі «Вчитель» (2002), Національній доктрині розвитку освіти України в ХХ столітті (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року (2013), йдеться про високі вимоги щодо рівня професійної підготовки вчителя, удосконалення якої є метою й засобом соціально-економічного та духовного прогресу суспільства. Розглядаючи проблему якісної професійної підготовки майбутнього вчителя, не можливо обійти один із важливих її аспектів – голосовий, оскільки голос є основним інструментом професійної діяльності. За даними психологів, ефективність процесу комунікації на

55 % залежить від візуальних уявлень, пов'язаних із зовнішнім виглядом, виразністю міміки, жестів, на 38 % забезпечується якістю голосу, його модульованістю, чіткістю та акцентованістю мови й лише 7 % визначається значенням слів. Саме тому, за класифікацією Союзу європейських фоніатрів (UEP), професія педагога належить до професії з високими вимогами до якостей голосу (Morrow, & Connor, 2011). Для педагога надзвичайно важливо не тільки мати технічно підготовлений голосомовний апарат, а й уміти підтримувати його у здоровому та працездатному стані, а також правильно та ефективно використовувати залежно від умов і завдань педагогічної діяльності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Сучасними вченими досліджувалися різні аспекти проблеми підготовки майбутнього вчителя до

професійної діяльності. Це знайшло відображення в працях педагогів А. Бойко (2009), І. Глазкової (2004), Н. Гузій (2007), І. Зязюн (2011), А. Капської (2010), В. Лозової (2002), О. Отич (2014), І. Пальшкова (2014), Л. Пехоті (2003); психологів (Бех, 2018), та інших. Традиційно питання розвитку голосу вирішувалися в межах підготовки вчителів музики, передбачаючи розвиток вокального голосу (Л. Гавриленко (2012), Н. Гребенюк (2016), Л. Василенко, О. Прядко (2012) та ін.). Між тим питання мовного голосу педагога завжди охоплювало більш широке коло професійних умінь, пов'язаних із: педагогічною майстерністю (М. Барахтян (2018), Є. Барбіна (2012), І. Зязюн (2013), В. Семиченко (2007), Н. Тарасевич (2012) та ін.); педагогічною технікою (О. Абдуліна, І. Зязюн, В. Кан-Калік, В. Лісовська, О. Савченко, Н. Тарасевич) та інших.

Спостереження за професійною діяльністю вчителів та результати їхнього анкетування доводять, що саме голос найчастіше їх «підводить». Це може виявлятися по-різному: від суб'єктивних відчуттів (швидкої стомлюваності голосу, обмеження діапазону звучання, сухості в гортані, першінні) до повної втрати голосу. Порушення голосу знижують працездатність практично в усіх людей, а для представників голосомовних професій стають причиною того, що педагоги не можуть виконувати свої професійні обов'язки в повному обсязі та створюють загрозу професійній придатності. За даними лікарів-фоніатрів, рівень порушень голосу серед педагогів у середньому становить 65 % (Лаврова, 2007). Останнім часом спостерігається тривожна загальноосвітня тенденція збільшення кількості порушень голосу серед педагогів із 30 – 40 % (30 – 60-ті рр. XX ст.) до 55 – 60 % випадків у 90-ті роки XX ст. За останніми дослідженнями, 86 % учителів загальноосвітніх шкіл мають функціональні порушення голосу (Morrow, & Connor, 2011). Проблеми з голосом цікавлять широкий загал не тільки вітчизняних, але й зарубіжних дослідників, серед яких слід виділити праці L. Darnley (2005), E. Vilkman (2004), E. Niebudek-Bogusz (2006), M. Sliwińska-Kowalska (2006), S. Martin (2005) та ін. Світова спільнота щорічно 16 квітня, починаючи з 1999 року, відзначає Міжнародний день голосу (WorldVoiceDay), мета якого – привернути увагу людей до свого голосу та поширити знання про способи підтримки голосового апарату у здоровому та працездатному стані.

Найбільш схильними до виникнення порушень голосу є ті вчителі, які мають неправильну техніку голосоведіння, що призводить до

перенапруги голосового апарату. Це стає причиною виникнення різного роду порушень голосу, що виникає у працездатному віці (25–55 років) (Niebudek-Bogusz, & Sliwińska-Kowalska, 2006) та спричиняють тривалу непрацездатність, а іноді й інвалідність (Лаврова, 2007), змушуючи педагогів передчасно змінювати професію, а це позбавляє суспільство кваліфікованих кадрів (Шидловська, 2011, с. 224). Збільшення пенсійного віку в Україні вимагає від педагогів ще ретельніше піклуватися про стан свого голосового апарату, підтримуючи його в здоровому та працездатному стані. Найбільш схильними до виникнення порушень голосу є вчителі-початківці. Так, за нашими дослідженнями, вже на першому році роботи 55 % молодих педагогів мають різні за ступенем порушення голосу, а в перші три роки роботи – 72 %. Це дає право стверджувати, що більшість випускників педагогічних навчальних закладів не підготовлені належним чином до голосових навантажень, оскільки не вміють правильно та ефективно володіти своїм голосом.

Зростаючий відсоток порушень голосу серед дітей та підлітків (від 6 до 49 %) робить проблему формування голосової культури в майбутніх учителів особливо актуальною, оскільки голос учителя, його манера спілкування є своєрідним зразком для учнів, які досить легко засвоюють як гарні, так і погані звички. Отже, вчитель має бути яскравим прикладом правильного володіння голосомовним апаратом і підготовленим до профілактичної роботи щодо розвитку та охорони дитячого голосу.

Великі голосомовні навантаження, з якими доводиться постійно стикатися педагогам усіх спеціальностей, висувають підвищені вимоги до стану голосового апарату, змушуючи шукати нових ефективних шляхів його підтримки у здоровому та працездатному стані, оскільки існуючі методи дають короткочасний ефект, бо не усувають головну причину захворювань – невміле використання голосу.

Отже, виникає необхідність у застосуванні нових, ефективних способів, спрямованих, передусім, на профілактику виникнення проблем у роботі голосового апарату, орієнтованих на цілеспрямовану підготовку майбутніх учителів до великих голосових навантажень шляхом оволодіння навичками правильного та ефективного володіння голосомовним апаратом (Казюк, 2019).

Аналіз наукової літератури показав, що голос сьогодні є предметом дослідження багатьох наук: соціології, психології, лінгвістики, риторики,

фізики (акустики), фізіології, фоніатрії, логопедії, фонопедії тощо. Кожна з наук вивчає певні аспекти цього складного явища й має значні напрацювання в цьому напрямі, однак на сьогодні не сформовано єдиного підходу до вивчення голосу. Вирішення проблеми правильного та ефективного володіння голосом представниками голосомовних професій можливе лише на основі інтегративного підходу, на необхідності якого неодноразово наголошували фахівці-фоніатри (Казюк, 2019).

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є формування голосової культури. Проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що, незважаючи на те, що сучасні науковці використовують термін голосова культура, однак не розкривають його зміст і структурні компоненти, а відтак, відсутнє теоретико-методологічне обґрунтування змісту голосової культури майбутнього педагога (Hazlett, Duffy, & Moorhead, 2011).

Формулювання цілей та завдань статті.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування змісту голосової культури майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу. Голосова культура майбутнього педагога розглядається як складне, інтегроване, динамічне, особистісне кваліфікаційне утворення, що містить сукупність відносно статичних (структурних) і процесуальних (функціональних) компонентів, що дозволяє педагогам правильно та ефективно використовувати голосомовні якості залежно від умов і завдань професійної діяльності, досягаючи тим самим кращої взаємодії з оточуючими з мінімальними наслідками для стану свого голосового апарату (Перетяга, 2014).

Голосова культура має складну структуру. Це кваліфікаційне утворення, що містить чотири взаємопов'язані блоки: професійний (педагогічний), гігієнічний, технічний, психологічний. Виділення кожного з них забезпечує реалізацію важливих та необхідних умов для досягнення правильного та ефективного використання голосу, що може здійснюватися не тільки на професійному, а й на побутовому рівні.

На рис. 1 представлено блочну структуру голосової культури майбутніх учителів.

Рис. 1. Блочна структура голосової культури майбутніх учителів

На рис. 1 представлено універсальну модель голосової культури для представників усіх голосомовних професій, але її змістове наповнення буде змінюватися залежно від особливостей професійної діяльності представника голосомовної професії. Зупинимося на розгляді голосової культури майбутнього педагога.

Перший блок – професійний (педагогічний) – є найголовнішим серед інших, оскільки здійснює вплив на зміст інших блоків. Таке твердження ґрунтується на тому, що всі представники голосомовних професій хоча активно й використовують голос у професійній діяльності, однак застосовують різні його види.

Так, мовний голос є домінуючим у професійній діяльності читців, акторів, екскурсоводів, агітаторів, юристів, військових, дикторів радіо й телебачення, керівників, диспетчерів, логопедів, вихователів дошкільних установ, учителів та викладачів навчальних закладів різних рівнів та інші; вокальний голос: співаки різних жанрів та інші; вокально-мовний: театральні актори, музичні керівники дошкільних закладів, учителі музики в загальноосвітніх навчальних закладах, священики та інші. Варіативність використання різних видів голосу обумовлено завданнями професійної діяльності.

Другий блок – гігієнічний – передбачає підтримання голосового апарату у здоровому та працездатному стані та створює передумови для оволодіння іншими блоками, оскільки впоратися з підвищеним голосовим навантаженням як під час роботи з технічного вдосконалення, так і під час професійної діяльності може лише здоровий голосовий апарат.

Третій блок – технічний – обумовлений необхідністю спеціальної підготовки голосомовного апарату майбутніх представників голосомовних професій до активного використання в професійній діяльності.

Аналіз наукової літератури та власні спостереження довели, що в повсякденному житті голосовий апарат людини дуже легко справляється з голосовим навантаженням, тому що не має необхідності говорити довго, голосно та перед великою аудиторією незнайомих людей, що позбавляє від додаткового хвилювання та навантаження на голосовий апарат.

З огляду на те, що голосомовні якості більшості людей недосконалі, виникає необхідність у технічному вдосконаленні голосу шляхом роз-

криття природного потенціалу та оволодінні прийомами правильного й ефективного використання в професійній діяльності, що дозволяє максимально використовувати природний голосовий потенціал особистості при мінімальних наслідках для організму педагога.

Четвертий блок – психологічний. Оскільки для педагога важливо, щоб його слова були не тільки почуті, а й як найкраще сприйняті оточуючими, виникає необхідність у виділенні останнього четвертого блоку – психологічного, що ґрунтується на сучасних здобутках з психології, лінгво-психології та невербальної комунікації й дозволяє досягнути кращої взаємодії з оточуючими на основі врахування особливостей звучання голосу.

Будова кожного із виділених блоків представлена чотирма універсальними компонентами, а саме: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісно-практичним та особистісно-рефлексивним, що відображають послідовність формування блоків голосової культури (див. рис. 2).

Між виділеними структурними компонентами голосової культури та блоками існують міжкомпонентні та міжблочні зв'язки, що впливають один на одній та спричиняють розвиток кожного з них.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується потребами в удосконаленні власних голосомовних якостей, інтересом до розширення знань про голос, ціннісним ставленням до голосу як основного інструмента професійної діяльності педагога, від стану та працездатності якого залежить «професійне довголіття» педагога, успіх професійної діяльності, який легко пошкодити та важко відновити.

Когнітивний компонент охоплює систему знань про голос, що ґрунтується на досягненні різних сучасних наук про голос (анатомії, фізіології, гігієни, фоніатрії, фонопедії, логопедії), які є важливими для професійної діяльності педагога.

Діяльнісно-практичний компонент голосової культури майбутнього вчителя характеризується системою умінь (гігієнічних, технічних, психологічних і професійних (педагогічних)) для правильного та ефективного використання голосового апарату.

Особистісно-рефлексивний компонент передбачає самооцінку звучання голосу з подальшим цілеспрямованим удосконаленням знань, умінь та навичок, а також прагнення до їх удосконалення.

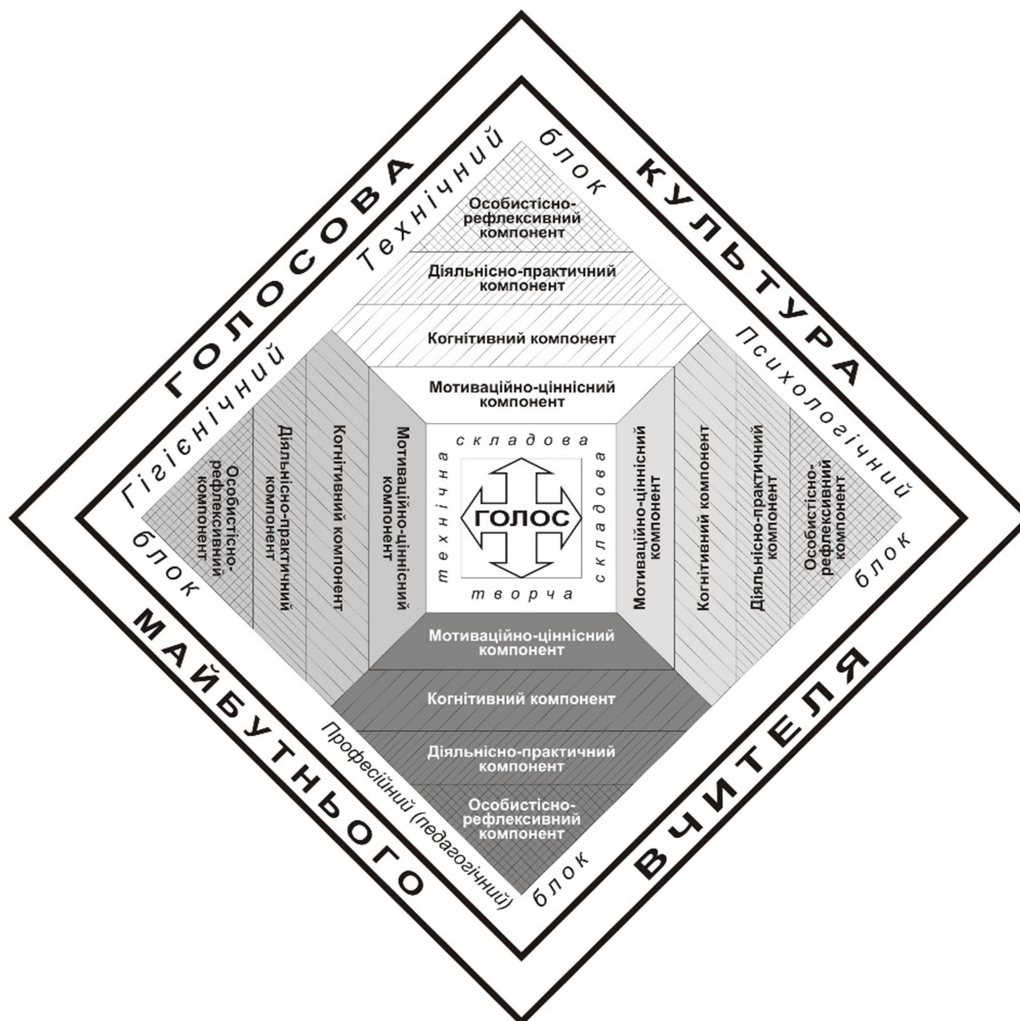

Рис. 2 Структура голосової культури

Виокремлення структурних компонентів не є достатнім для розкриття суті голосової культури майбутнього вчителя, оскільки структура не відтворює її дієвості у професійній діяльності.

Виходячи з цього, виникає необхідність у висвітленні функціональних компонентів голосової культури майбутнього вчителя, що характеризуються зв'язком зі структурними компонентами та між собою. Кожна із функцій відображає різноманітність вирішення вчителем педагогічних завдань, виходячи з яких, визначаємо основні функції, а саме:

- пізнавальну (спрямована на забезпечення майбутніми вчителями системи інтегративних знань про голос, що є здобутками різних наук);
- гностичну (сприяє засвоєнню й узагальненню знань, умінь, набуттю досвіду правильного та ефективного використання голосу в професійній діяльності, сприяє інтелектуальному розвитку

особистості майбутнього вчителя);

- ціннісно-орієнтаційну (орієнтує поведінку майбутніх учителів, спираючись на ціннісне ставлення до голосу);
- прогностично-спрямувальну (прогнозує звучання голосу майбутнього вчителя залежно від завдань та умов професійної діяльності);
- прогностично-передбачувальну (передбачає поведінку інших на основі врахування особливостей звучання голосу);
- розвивально-виховну (сприяє розвитку особистості майбутнього вчителя, його вмінь аналізувати навчально-виховні ситуації та коректно використовувати голосомовні якості залежно від завдань та умов педагогічної діяльності);
- комунікативну (забезпечує встановлення та підтримку ефективної взаємодії із суб'єктами педагогічного процесу);
- енергетичну (сприяє максимальному роз-

криттю природних голосових якостей педагога при мінімальних наслідках для стану голосового апарату);

- дозувальну (приводить у відповідність кількість голосового навантаження на основі врахування стану та можливостей голосового апарату);

- захисну (дозволяє правильно, ефективно та безпечно використовувати голосомовний апарат у професійній діяльності, попереджуючи виникнення порушень голосу);

- рефлексивну (забезпечує розвиток якостей та здібностей оцінити стан голосового апарату, спонукає до постійного вдосконалення роботи голосомовного апарату);

- корекційну (сприяє корекції звучання голосу педагога).

Визначення функціональних компонентів голосової культури підкреслює багатоаспектність змісту цього поняття. Установлено, що функції забезпечують реалізацію структурних компонентів голосової культури, а їх виділення розкриває її процесуальну сторону. Таким чином, розроблено й теоретично обґрунтовано структуру голосової культури майбутнього вчителя. Сукупність методологічних підходів (системного, культурологічного, особистісно-діяльнісного, ресурсного, технологічного) дозволяє досліджувати суть, зміст, структуру голосової культури й забезпечити технологію формування голосової культури майбут-

ніх учителів.

Уважаємо, що процес формування голосової культури є тривалим у часі й має продовжуватися впродовж професійної діяльності представників голосомовних професій.

Таке твердження ґрунтується на тому, що голос є унікальним явищем, який, незважаючи на численні дослідження, продовжує залишатись до кінця не вивченим. Завдання професійного навчального закладу в цьому процесі – сформувати всі структурні компоненти виокремлених нами блоків на необхідному достатньому рівні для правильного та ефективного, а найголовніше, безпечного використання голосомовних якостей у професійній діяльності.

Висновки. Отже, володіння педагогом голосовою культурою дозволяє зменшувати негативний вплив чинників професійної діяльності на стан голосового апарату педагога, а також підтримувати стан голосового апарату у здоровому і працездатному стані шляхом технічного вдосконалення його роботи та оволодіння ефективними прийомами його використання залежно від завдань та умов професійної діяльності, досягаючи кращої взаємодії з оточуючими з мінімальними наслідками для стану свого голосового апарату.

Перспективним напрямом подальшої роботи є виявлення потенціалу фахових дисциплін з метою формування голосової культури майбутніх педагогів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Hazlett, D. E., Duffy, O. M., & Moorhead, S. A. (2011). Review of the impact of voice training on the vocal quality of professional voice users: implications for vocal health and recommendations for further research. *Journal of voice : official journal of the Voice Foundation*, 25(2), 181–191. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2009.08.005>

Martin, S., Darnley, L., (2005). *Theteach in gvoice*. Whurr Publisher, 192 p.

Morrow, S. L., & Connor, N. P. (2011). Comparison of voice-use profiles between elementary classroom and music teachers. *Journal of voice : official journal of the Voice Foundation*, 25(3), 367–372. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2009.11.006>

Niebudek-Bogusz, E., & Sliwińska-Kowalska, M. (2006). Ocena przydatności analizy akustycznej z zastosowaniem próby obciążeniowej w diagnostyce chorób zawodowych narządu głosu [Applicability of voice acoustic analysis with vocal loading test to diagnostics of occupational voice diseases]. *Medycyna pracy*, 57(6), 497–506.

Vilkman E. (2004). Occupational safety and health aspects of voice and speech professions. *Folia phoniatica et logopaedica : official organ of the International Association of Logopedics and Phoniatics (IALP)*, 56(4), 220–253. <https://doi.org/10.1159/000078344>

- Абдуліна, Н. (б.д.). *Естетичне виховання майбутніх вчителів сільської школи*. https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/5/visnuk_29.pdf
- Барахтян, М. (2018). Роль риторичної освіти у формуванні комунікативної компетентності майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*, (139), 20–25. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24327/Barakhtyan.pdf?sequence=1>
- Барбіна, Є. (2012). Мистецтво моделювання викладачем ВТНЗ успіху професійно-педагогічної діяльності у процесі підвищення професійної компетентності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*, 7-8. http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2012_7-8_20
- Бех, І. (2018). Особистість на шляху до духовних цінностей. «Букрек». https://lib.iitta.gov.ua/717891/1/Особистість_на_шляху_до_духовних_цінностей.pdf
- Бойко, А. Л. (2009). Науково-методичний супровід професійно-педагогічної підготовки вчителя. *Педагогічні науки*, (2), 55-63. <http://surl.li/kkgsq>
- Гавриленко, Л. М. (2012). Вокально-методичні принципи навчання дітей співу за М. Леонтовичем. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, (12), 310-313. <http://surl.li/kkgsv>
- Глазкова, І. Я. (2004). Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності. *Автореферат дис. канд. пед. наук: Бердянський національний держ. ун-т.*–Харків.
- Гузій, Н. В. (2007). Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога. *Національний педагогічний університет імені МП Драгоманова*. Київ.
- Зязюн, І. (2013). Історичні витоки психологічної педагогіки. *Рідна школа*, (11), 3–12. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_11_3.
- Казюк, Л.Н. (2019). Функціональні порушення голосу (ФПГ). Практична медицина, 6 серпня. <https://www.seaclinic.ks.ua/praktika/funktsionalni-porushennya-golosu-fpg.html>
- Капська, А. (2010). Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка*. Серія: Педагогічні науки, (15), 12-16.
- Лаврова, Є. В. (2007). Історичний аспект проблеми вивчення голосу і його патології та її сучасний стан. *Логопедія. Основи фонопедії*. Глава 1. <http://um.co.ua/14/14-3/14-38755.html>
- Лозова, В. (2002). Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів. *Педагогіка та психологія*, (21), 60–63.
- Отич, О. (2014). *Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи*. Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс-ЛТД». https://lib.iitta.gov.ua/26548/1/2652_OTICH_KIEB-2.pdf
- Пальшкова, І. (2014). Підготовка вчителя в контексті сучасної гуманістичної освітньої парадигми. *Педагогіка вищої та середньої школи*, (43), 223–229. http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSH_2014_43_44
- Перетяга, Л.Є., (2014). Теоретичні засади формування голосової культури майбутнього вчителя : *монографія*. Харків : Планета-Принт, 312 с.
- Пехота, Л. (2003). Професійна підготовка майбутнього педагога в системі виховної роботи університету. *Педагогічні науки*, (15), 41–45. <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2003/28-15-6.pdf>
- Про вищу освіту*. Закон України № 1556-VII (2014) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Про загальну середню освіту*. Закон України № 2315-IX (2022) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2315-20#Text>
- Про затвердження Державної програми «Вчитель»*, № 379 (2002) (Україна). https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/3243/

Про національну доктрину розвитку. Закон України № 347 (2002) (Україна) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

Про освіту. Закон України № 2145-VIII (2017) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

Прядко, О. (2012). Вплив особистості педагога-вокаліста на процес співацького розвитку студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. 127–130. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9585/Pryadko.pdf?sequence=1>

Семиченко, В. (2007). Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*, (1), 119–127.

Тарасевич, Н. (2012). Педагогічна майстерність у вимірах суб'єктного підходу до професійної діяльності вчителя. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*, (36), 43–47. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2012_1

Шидловська, Т.А., (2011). *Функціональні порушення голосу*. Київ, Логос, 523 с.

REFERENCES

Hazlett, D. E., Duffy, O. M., & Moorhead, S. A. (2011). Review of the impact of voice training on the vocal quality of professional voice users: implications for vocal health and recommendations for further research. *Journal of voice : official journal of the Voice Foundation*, 25(2), 181–191. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2009.08.005> [in English]

Martin, S., Darnley, L., (2005). *Theteach in gvoice*. Whurr Publisher, 192 p.

Morrow, S. L., & Connor, N. P. (2011). Comparison of voice-use profiles between elementary classroom and music teachers. *Journal of voice : official journal of the Voice Foundation*, 25(3), 367–372. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2009.11.006> [in English]

Niebudek-Bogusz, E., & Sliwińska-Kowalska, M. (2006). Ocena przydatności analizy akustycznej z zastosowaniem próby obciążeniowej w diagnostyce chorób zawodowych narządu głosu [Applicability of voice acoustic analysis with vocal loading test to diagnostics of occupational voice diseases]. *Medycyna pracy*, 57(6), 497–506. [in English]

Vilkman E. (2004). Occupational safety and health aspects of voice and speech professions. *Folia phoniatria et logopaedica : official organ of the International Association of Logopedics and Phoniatics (IALP)*, 56(4), 220–253. <https://doi.org/10.1159/000078344> [in English]

Barakhtyan, M. (2018). Rol' rytorychnoyi osvity u formuvanni komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya [The role of rhetorical education in the formation of communicative competence of the future teacher]. *Pedahohichni nauky*, (139), 20–25. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24327/Barakhtyan.pdf?sequence=1> [in Ukrainian]

Barbina, YE. (2012). Mystetstvo modelyuvannya vykladachem VTNZ uspikhu profesiyno-pedahohichnoyi diyal'nosti u protsesi pidvyshchennya profesiynoyi kompetentnosti [The art of modeling the success of professional and pedagogical activity by the teacher of VTN in the process of increasing professional competence]. *Naukovyy visnyk Pivdenoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushyns'koho*, 7-8. http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2012_7-8_20

Bekh, I. (2018). Osobystist' na shlyakhу do dukhovnykh tsinnostey [Personality on the way to spiritual values]. «Bukrek». https://lib.iitta.gov.ua/717891/1/Osobystist'_na_shlyakhу_do_dukhovnykh_tsinnostey.pdf [in Ukrainian]

Boyko, A. L. (2009). Naukovo-metodychnyy suprovid profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky vchytelya [Scientific and methodical support of professional and pedagogical teacher training]. *Pedahohichni nauky*, (2), 55-63. <http://surl.li/kkgsq> [in Ukrainian]

Havrylenko, L. M. (2012). Vokal'no-metodychni pryntsypy navchannya ditey spivu za M. Leontovychem [Vocal-methodical principles of teaching children to sing according to M. Leontovich]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka*, (12), 310-313. <http://surl.li/kkgsv> [in Ukrainian]

Hlaskova, I. Ya. (2004). Pidhotovka maybutn'oho vchytelya do orhanizatsiyi navchal'noho dialohu v profesiyniy diyal'nosti [Preparation of the future teacher for the organization of educational dialogue in professional activities]. *Avtoreferat dys. kand. ped. nauk: Berdyans'kyi natsional'nyy derzh. un-t.–Kharkiv*. [in Ukrainian]

Huziy, N. V. (2007). Katehoriya profesionalizmu v teorii i praktytsi pidhotovky maybutn'oho pedahoha [The category of professionalism in the theory and practice of training the future teacher]. *Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni MP Drahomanova*. Kyiv. [in Ukrainian]

Zyazyun, I. (2013). Istorychni vytoky psykholohichnoyi pedahohiky [Historical origins of psychological pedagogy]. *Ridna shkola*, (11), 3–12. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_11_3 [in Ukrainian]

Kazyuk, L.N.(2019). Funktsional'ni porushennya holosu (FPH) [Functional voice disorders (FVG)]. *Praktychna medytsyna*, 6 serpnya. <https://www.seaclinic.ks.ua/praktika/funktsionalni-porushennya-golosu-fpg.html> [in Ukrainian]

Kaps'ka, A. Y. (2010). Deyaki aspekty profesiynoyi pidhotovky sotsial'nykh pedahohiv i sotsial'nykh pratsivnykiv [Some aspects of professional training of social teachers and social workers]. *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka*. Seriya: Pedahohichni nauky, (15), 12-16. [in Ukrainian]

Lavrova, Ye. V. (2007). Istorychnyy aspekt problemy vyvchennya holosu i yoho patolohiyi ta yiyi suchasnyy stan [The historical aspect of the problem of studying the voice and its pathology and its current state]. *Lohopediya. Osnovy fonopediyi*. Hlava 1. <http://um.co.ua/14/14-3/14-38755.html> [in Ukrainian]

Lozova, V. (2002). Pedahohichna pidhotovka vykladachiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv [Pedagogical training of teachers of higher educational institutions]. *Pedahohika ta psykholohiya*, (21), 60–63. [in Ukrainian]

Otych, O. (2014). *Osnovy pedahohichnoyi maysternosti vykladacha profesiynoyi shkoly* [Basics of pedagogical skill of a professional school teacher]. Polihrafichno-vydavnychyy tsentr TOV «Imeks-LTD». https://lib.iitta.gov.ua/26548/1/2652_otich_kieb-2.pdf [in Ukrainian]

Pal'shkova, I. (2014). Pidhotovka vchytelya v konteksti suchasnoyi humanistychnoyi osvitynoyi paradyhmy [Teacher training in the context of the modern humanistic educational paradigm]. *Pedahohika vyshchyyi ta seredn'oyi shkoly*, (43), 223–229. http://nbuv.gov.ua/ujrn/pvssh_2014_43_44 [in Ukrainian]

Peretyaha, L.YE., (2014). Teoretychni zasady formuvannya holosovoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya : *monohrafiya* [Theoretical foundations of the formation of the voice culture of the future teacher: monograph]. Kharkiv : Planeta-Prynt, 312 s. [in Ukrainian]

Pyekhota, L. (2003). Profesiyna pidhotovka maybutn'oho pedahoha v systemi vykhovnoyi roboty universytetu [Professional training of the future teacher in the educational system of the university]. *Pedahohichni nauky*, (15), 41–45. <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2003/28-15-6.pdf> [in Ukrainian]

Pro vyshchu osvitu. Zakon Ukrayiny [About higher education. Law of Ukraine] № 1556-VII (2014) (Ukrayina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian]

Pro zahal'nu serednyu osvitu. Zakon Ukrayiny [On general secondary education, Law of Ukraine] № 2315-IX (2022) (Ukrayina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2315-20#Text> [in Ukrainian]

Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi prohramy «Vchytel'» [On approval of the State program «Teacher»], № 379 (2002) (Ukrayina). https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/3243/ [in Ukrainian]

Pro natsional'nu doktrynu rozvytku. Zakon Ukrayiny [On the national doctrine of development, Law of Ukraine] № 347 (2002) (Ukrayina) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> [in Ukrainian]

Pro osvitu. Zakon Ukrayiny [On education, Law of Ukraine] № 2145-VIII (2017) (Ukrayina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> [in Ukrainian]

Pryadko, O. (2012). Vplyv osobystosti pedahoha-vokalista na protses spivats'koho rozvytku studentiv muzychno-pedahohichnykh spetsial'nostey vyshchyykh navchal'nykh zakladiv [The influence of the personality of the teacher-vocalist on the process of singing development of students of musical and pedagogical specialties of higher educational institutions]. 127–130. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9585/Pryadko.pdf?sequence=1> [in Ukrainian]

Semychenko, V. (2007). Problemy i priorityty profesiynoyi pidhotovky [Problems and priorities of professional training]. *Pedahohichnyy diskurs*, (1), 119–127. [in Ukrainian]

Tarasevych, N. (2012). Pedahohichna maysternist' u vymirakh sub'yektnoho pidkhodu do profesiynoyi diyal'nosti vchytelya [Pedagogical skill in the dimensions of the subject approach to the teacher's professional activity]. *Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho*, (36), 43–47. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2012_1 [in Ukrainian]

Shydlovs'ka, T.A., (2011). *Funktsional'ni porushennya holosu* [Functional voice disorders]. Kyiv, Lohos, 523 s. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 25.08.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 14.10.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.03

© *Lyudmyla Peretyaha*

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical
University

Kharkiv, Ukraine

email: leperetyagavvmakarov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3686-2601>

**THE STRUCTURE OF THE DEVELOPMENT
OF VOICE CULTURE OF FUTURE TEACHER
(Theoretical and methodological aspect)**

The purpose of the article essence of the voice culture of the future teacher and reveals the structure, which is represented by the unity of four interconnected structural blocks: professional (pedagogical), technical, hygienic, psychological.

Methods and methodology. The article used a set of methods typical for research of a similar level, namely: the descent from the abstract to the concrete, a systemic, structural-activity approach; method of scientific knowledge, comparison.

The novelty lies in the holistic identification of functional components that ensure the implementation of the structural components of voice culture, and their selection reveals the procedural side of this issue.

Results. It was established that voice culture has a complex structure, which is represented by the unity of four interrelated blocks: professional and pedagogical, which ensures the full disclosure of voice capabilities of representatives of pedagogical professions with a large voice load (teacher); technical unit, which forms a “technical base” for active vocal use and ensures preparation of the vocal apparatus for increased vocal load; hygienic unit, which maintains the vocal apparatus in a healthy and functional state; psychological block, which is aimed at achieving mutual understanding with others (subjects of the pedagogical process) by taking into account the peculiarities of voice formation. The selected structural blocks are represented by the unity of four universal components for each structural block: motivational-axiological, cognitive, activity-practical and reflective. The named components reflect the sequence of the structure of the vocal culture blocks we have selected. Based on the specificity of the teacher’s activities and the variability of his relationships, the main functions are defined: cognitive, gnostic, value-oriented, prognostic-oriented, prognostic-prophylactic, communicative, developmental-educational, energetic, distributional, protective, reflexive-corrective.

Conclusions. A teacher’s mastery of voice culture allows reducing the negative impact of factors of professional activity on the state of the teacher’s vocal apparatus. At the same time, it allows you to maintain the state of the vocal apparatus in a healthy and functional state, through technical improvement through mastering effective techniques for its use depending on the tasks and conditions of professional activity. It can be assumed that the development of vocal culture helps to achieve better interaction with others and with minimal consequences for the condition of one’s vocal apparatus.

Keywords: voice, speech voice, voice disorders, prospective teachers, voice culture, structural blocks, structural and functional components, professional training.

УДК [378.091:78] (0)

DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.04

© **Смирнова Тетяна Анатоліївна**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського

Харків, Україна

email: smyrnova.tetiana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2931-8288>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ЗАРУБІЖЖЯ

У статті здійснено системний аналіз змісту та структури зарубіжної вищої музичної освіти, обґрунтовано тенденції її розвитку. Охарактеризовано національні моделі вищої музичної та музично-педагогічної освіти зарубіжних країн (Франції, Німеччини, Фінляндії, Австрії, США) у порівнянні з українською освітньою концепцією розвитку вищої мистецької освіти. Висвітлено специфіку диверсифікації музичної освіти (урізноманітнення принципів, підходів до змісту освіти). З'ясовано, що особливий акцент в процесі професійної освіти ставиться на задоволення особистих і професійних інтересів кожного студента. Окреслено спільності і розбіжності національних моделей європейської системи музичної та музично-педагогічної освіти у Франції, Німеччині, Фінляндії, Австрії. Запропоновано класифікацію європейської музично-педагогічної освіти. Обґрунтовано особливості децентралізації як провідної тенденції зарубіжної мистецької освіти (адміністративної, фінансової, методичної). Визначено специфіку диверсифікації музичної освіти (урізноманітнення принципів, підходів до змісту освіти). Проаналізовано тенденції музично-педагогічної освіти США до підготовки спеціаліста широкого профілю. Розкрито зміст вимог до професійної підготовки вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: зарубіжна освіта, музична освіта, національна модель, музичні заклади, мистецькі дисципліни, специфіка музичної підготовки, діяльність вчителя музики.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Сьогодні в Україні відбуваються докорінні соціально-культурні та економічні зміни, які вимагають відповідних перетворень у системі музично-педагогічної підготовки спеціалістів. Суспільству необхідні компетентні вчителі й музичні педагоги, здатні до активних і самостійних дій в умовах динамічного розвитку культури та музичного мистецтва. З огляду на це, стає доцільним вивчення тенденцій та провідних ознак сучасної зарубіжної музичної освіти, що дозволить не тільки скористатися позитивним досвідом, уникнути небажаних помилок, нераціональних підходів до підготовки відповідних спеціалістів, але й визначити оптимальні шляхи подальшого функціонування професійної музичної освіти України.

Аналіз стану і тенденцій розвитку сучасної вищої музичної та музично-педагогічної освіти в Європейських країнах дозволяє визнати спільності і відмінності у процесі її становлення. В

останню чверть ХХ століття зарубіжна музична освіта динамічно розвивається, що дозволяє значній частині обдарованої молоді не тільки реалізувати свої мистецькі здібності, але й здобувати різноманітні музичні професії, пов'язані із функціонуванням окремих галузей музичної культури суспільства (Черкасов, 2016).

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Проблема зарубіжної мистецької (музичної) освіти досліджується у працях М. Бевз (2022), О. Сташевської (2018), В. Стрижалковської (2012), В. Черкасова (2016) та інших. Слід зазначити, що такі науковці, як Л. Кокоріна (2013), В. Стрижалковська (2012), П. Тадеєв (2008), С. Федоренко (2018), В. Черкасов (2016) у своїх працях приділяють значну увагу засобам і методам розвитку обдарованих учнів у школах мистецтва, порівнюючи їх із зарубіжним досвідом. Питання удосконалення змісту мистецької освіти знайшли відображення у працях Л. Масол (2020), О. Комаровської (2016), Г. Ніколаї (2007). Утім, більшою мірою, вищевказані

вчені зосереджують увагу на проблемах шкільної мистецької освіти. Питання підготовки вчителів у вищих музичних навчальних закладах США та Європи розкрито у працях О. Сташевської (2018), Л. Кокоріної (2013) та інших. Водночас, на нашу думку, глибокого системного аналізу специфіки вищої музичної зарубіжної освіти у вітчизняних наукових дослідженнях поки що не відбулося.

Формулювання цілей та завдань статті.

Метою статті є виявлення тенденцій, структури та змісту сучасної зарубіжної мистецької освіти.

Виклад основного матеріалу. Структурно-логічний аналіз наведених наукових праць дозволяє визнати, що на заході, як і в нашій країні, історично склалася й активно діє триступенева модель музичної освіти, яка включає допрофесійну підготовку (музичні школи), професійну середню (консерваторії, коледжі), та вищу музичну освіту, що здійснюється у вищих музичних інститутах, академіях та музичних факультетах університетів різного профілю.

Різноманітність вищих музичних навчальних закладів в країнах заходу є закономірним результатом гуманізації освіти, яка віддзеркалює тенденцію індивідуалізації освіти на Заході. З огляду на це, сьогодні у більшості зарубіжних вузів у якості мети і завдань визначають задоволення особистісних та професійних інтересів кожного студента; забезпечення можливостей для навчання з будь-якої музичної або мистецької спеціалізації (Кокоріна, 2013).

Саме тому сучасні зарубіжні заклади вищої музичної освіти здійснюють музичне навчання більш як з двадцяти спеціалізацій, у тому числі: виконавство; композиція; теорія та історія музики; адміністрація та бізнес у музиці; музична терапія; музичний театр; церковна музика. Слід додати, що при цьому кожному студентові пропонується вибір не тільки спеціалізацій, але й змісту навчання, терміну і темпів освіти, типу навчального закладу (Kertz-Welzel, 2005).

Ретельне вивчення специфіки європейської післясередньої музичної освіти дозволяє визнати, що крім загальноєвропейської моделі, за якою здійснюють підготовку спеціалістів більшість країн Європи, існує практика збереження національної специфіки музичної та музично-педагогічної освіти. Зокрема, спеціалісти визнають певну ізольованість музичної освіти Франції якій притаманна вузька предметна спеціалізація (Черкасов, 2016, с. 130). За французькою прагматичною моделлю освіти студентам консерваторії надаєть-

ся право вивчати обмежене коло тільки тих дисциплін, які є необхідними для набуття конкретної спеціалізації («сольфеджиста», викладача або виконавця музики певної епохи чи жанру (France National Overview, 2022).

В окремих регіонах Європи існують визнані лідери вищої музичної освіти. Для центральної Європи таким лідером є Німеччина, де історично склалася і активно підтримується державою та громадськими організаціями розгалужена система підготовки спеціалістів для різних галузей музичної культури (Kertz-Welzel, 2005). Серед скандинавських країн – це Фінляндія, зокрема Хельсінкська Академія музики ім. Я. Сібеліуса, де здійснюється підготовка фахівців із всіх необхідних суспільству спеціалізацій (Finland National Overview, 2022).

В європейських країнах також існує розвинута мережа інтегрованої мистецької освіти, яку надають: Паризька консерваторія, що поєднує музику і танець; Вища школа музики і театру у Гамбурзі (Німеччина); Вища школа музичного і образотворчого мистецтва у Зальцбурзі («Моцартеум»); Ієрусалимська академія музики і танцю тощо. До сфери професійної освіти відносять Федеральну академію музичної освіти молоді у Троссінгені та Академію художньої освіти і виховання комунікативними засобами у Реймшейді, які здійснюють підвищення кваліфікації у галузі музики, образотворчих і видовищних мистецтв. У ФРН можливість засвоєння музично-технічних професій надають Вища музична школа (Берлін); Спеціальна вища школа (Дюссельдорф), яка консолідується з інститутом ім. Р.Шумана при Кьольнській ВМШ (підготовка звукооператорів та звукоінженерів).

У Німеччині, крім підготовки студентів до музичного виконавства, яка відбувається у Вищих музичних школах, інститутах та академіях (Берлін, Лейпциг, Веймар, Дрезден), широко розповсюджена музично-педагогічна освіта, яку здійснюють відповідні факультети педагогічних закладів (Germany National Overview, 2022).

Європейська музично-педагогічна освіта здійснюється за такими напрямками, як музичний педагог, або викладач музичної школи (підготовка у ВМШ); викладач музики для початкових і неповних середніх шкіл (музичні факультети у педінститутах та інших ВНЗ); приватний музичний педагог; вчитель музики – хормейстер для народних співацьких шкіл; вчитель музики, або регент для релігійних навчальних закладів (музикантів для протестантської школи).

В цілому аналіз світової практики мистецької освіти дозволяє дійти висновку, що мережа післясередньої вищої музичної освіти за останню чверть ХХ ст. поступово розширюється, набуває сталості тенденція масовості вищої музично-педагогічної освіти. Згідно з гуманістичною парадигмою освіти стає популярним принцип доступності музичної підготовки. Наприклад, у США, де у ряді університетів та коледжів зараховують всіх абітурієнтів, кількість вакансій на одне конкурсне місце не лімітується. З огляду на це, вступ до післясередньої музичної школи насправді стає природним правом обдарованої молоді і умовою для досягнення вищого соціального статусу.

У більшості високорозвинутих країн світу існують механізми, які стимулюють прагнення молоді до підвищення свого освітнього рівня. Сьогодні високий освітній статус розглядається у високорозвинутих країнах світу як гарантія від безробіття, збільшення нових робочих місць, здійснене за рахунок високодосвідчених фахівців (Кошманова, 1999, с. 86].

Поряд з кількісним зростанням, сучасна система музичної освіти визнала необхідність суттєвої структурної перебудови. Реформи, що інтенсивно проходять, мають за мету посилити гнучкість і варіативність системи післясередньої освіти у напрямку її децентралізації та диверсифікації. Децентралізація фактично означає надання місцевим органам та самим закладам освіти провідної частки повноважень у рішенні питань освіти - від адміністративних і фінансових - до методичних. Так, у Франції тільки два вищих музичних навчальних заклади (Паризька і Ліонська консерваторії) підпорядковуються міністерству культури. Ряд консерваторій має регіональне підпорядкування, інші – місцеве, муніципальне або приватне. При цьому статус закладу музичної освіти всіляко залежить від заможності регіону і рівня матеріальної допомоги, яку надає навчальним закладам місцева влада (Черкасов, 2016).

Диверсифікація музичної освіти означає різнобічний розвиток, наявність у країні різних за типом, обсягом, структурою та якістю навчальних закладів. У західних країнах диверсифікація проявляється перш за все через неоднаковий рівень та зміст підготовки спеціалістів, отже, випускники різних закладів мають суттєві відмінності у професійній підготовці (Смирнова, 2008; Kuhn, 1996). Конкретно диверсифікація проявляється завдяки: а) урізноманітненню навчальних планів та програм музичної освіти; б) наявності різних підходів

до підготовки спеціалістів у регіонах та навчальних закладах. Така здорова відмінність вважається у США перевагою системи вищої освіти, яка набуває мобільності, варіативності й гнучкості, наглядно демонструє ознаки демократичного суспільства. Серед недоліків різнорівневої освіти у США визнають необхідність складання кваліфікаційного іспиту у разі переїзду випускника до іншого штату (Music & Music Education, 2022).

В умовах індивідуалізації, децентралізації та диверсифікації вищої музичної та музично-педагогічної освіти на Заході закономірно виникають питання контролю та загальних стандартів, які мають стати орієнтирами для місцевого планування. Особливою формою контролю тут стає акредитація закладів освіти за наступними параметрами:

- 1) зміст навчальних планів і програм;
- 2) кваліфікація викладачів;
- 3) якість навчання;
- 4) рівень комп'ютеризації;
- 5) матеріально-технічне забезпечення;
- 6) науково-методичне забезпечення.

У США процеси стандартизації музичної та музично-педагогічної освіти здійснюють NASM – національна асоціація шкіл музики, яка є ініціатором уніфікації навчальних планів підготовки вчителів музики, та NENS - національна конфедерація педагогів-музикантів. Перша вже з 1953 року наділена правом вирішення всіх питань вищої музичної і музично-педагогічної освіти. Процес координації роботи вищих навчальних закладів відбувається за допомогою рекомендацій, на основі яких департаменти штатів та навчальні заклади самостійно розробляють навчальні плани, а їх виповнення призводить до присудження випускникові ступенів Бакалавра, Магістра або Доктора з різних спеціалізацій у музичному виконавстві та освіти. За даними каталогу освітніх програм за 2001 р., акредитації закладів освіти у регіонах США та Канади здійснюють:

- а) регіональні асоціації шкіл та коледжів;
- б) акредитаційна асоціація біблейських коледжів (AABC);
- в) Рада з Акредитації для незалежних коледжів та шкіл (ACICS);
- г) комісія з акредитації шкіл кар'єри/коледжів технологій (ACCST);
- д) Американська академія для Ліберальної освіти та з Професійної освіти;
- е) Міжрегіональна Асоціація Християнських шкіл (TRACS) (Kuhn, 1996, с. 4).

У ФРН питання акредитації вузів вирішує Німецька Музична Рада, створена у 1953 році як один з національних комітетів (секція) Міжнародної музичної ради – члена ЮНЕСКО. Робота НМР фінансується федеральними та земельними пожертвуваннями.

Загальні питання музичної освіти також вирішує Європейська асоціація консерваторій, музичних академій та вищих музичних шкіл. Актуальними для наукової та музично-творчої спільноти є питання ролі вищої школи у становленні, вихованні та подальшій творчій діяльності музикантів, змісту продуктивних творчо-духовних взаєминах викладача і студента, соціалізації мистецької освіти. Найважливішими завданнями сучасної музичної освіти музикантів-педагогів вважають проблему виховання художньої індивідуальності музиканта, а також підготовку змісту освіти для навчання музикантів різного профілю.

У зв'язку з цим закономірно виникає питання щодо своєрідності навчальних планів підготовки відповідних фахівців, оскільки у багатьох країнах існують різні підходи до визначення змісту освіти музикантів та музичних педагогів. Наприклад, у Франції до навчального плану державної консерваторії за традицією включають тільки основні музично-теоретичні предмети (спеціальність, сольфеджіо, гармонію, аналіз музики), втім кожний навчальний заклад переважно керується власно складеними навчальними програмами. Студенти не вивчають таких традиційних для загальноєвропейської освіти дисциплін, як загальне фортепіано, гуманітарні та загальноосвітні дисципліни. Такий підхід, на відміну від загальноєвропейської моделі, підкреслює спрямованість французької музичної освіти до прагматизму та поглибленої спеціалізації.

Американська модель підготовки має інтегрований характер і відповідає стратегії гнучкості, мобільності і пристосовуваності навчального плану до потреб суспільства. Основою навчальних планів для бакалаврів музичної освіти можна вважати синтез трьох типів документів для:

- 1) консерваторій, що здійснюють підготовку виконавців і композиторів;
- 2) коледжів вільних мистецтв (liberal art college), де акцентується увага на широкій гуманітарній освіті, а також підготовці музикознавців-істориків та теоретиків;
- 3) педагогічних коледжів, які займаються підготовкою вчителів (Music & Music Education, 2022).

З огляду на це, сучасні навчальні плани для

підготовки вчителів музики у США трансформують означені напрямки у три цикли дисциплін: спеціальний; психолого-педагогічний та загальноосвітній. Слід підкреслити, що підготовка вчителів музики у багатьох країнах світу здійснюється сумісно з навчанням музикантів інших спеціалізацій. У США всі ступені та спеціалізації поєднуються в дві основні групи, які відрізняються, залежно від спрямованості навчання, орієнтацією на педагогічну діяльність (Бакалавр музичної освіти; Бакалавр музичної терапії; Бакалавр церковної музики) та виконавську або менеджерсько-адміністративну діяльність (Бакалавр музики; Бакалавр менеджменту в музиці).

Вважаємо вірною тенденцію музичної і музично-педагогічної освіти США підготовку спеціалістів широкого профілю, здатних швидко пристосовуватися до запитів та вимог суспільства. За даними наукових досліджень, згідно з тенденцією децентралізації музичної освіти, у США існують лише приблизні пропорції основних предметних циклів, які встановлюють наведені вище професійні асоціації та акредитаційні ради.

Зокрема, з 1924 року у США діє рекомендація 50% навчального плану відводити на вивчення спеціальних дисциплін; 25% – на загальноосвітній цикл і 25% – на психолого-педагогічні предмети. На практиці у кожному навчальному закладі відбираються різні співвідношення дисциплін, що забезпечує високий рівень автономності у визначенні змісту освіти.

Іншою, не менш важливою проблемою музичної освіти стає визначення вимог до особистості і професійної підготовки випускників закладів післясередньої музичної освіти. Відповідно з цим і визначається співвідношення основних предметних циклів у кожному конкретному закладі післясередньої освіти.

На відміну від традиційного для першої половини ХХ ст. професіографічного підходу, за яким наголошувалася значущість професійних компетентностей спеціаліста, сьогодні належне місце займає особистісно зорієнтований підхід (Кошманова, 1999). З огляду на це, провідне місце у моделі Бакалавра музики та музичної освіти у багатьох країнах світу займають також особистісні якості вчителя. Тільки після цього визначаються музичні, педагогічні та інші професійні уміння. Професійно важливими вважаються такі комунікативні уміння вчителя музики (Бакалавра музичної освіти) як: здатність до «навчання», впевненість, легкість у спілкуванні, заснована на

повній повазі до особистості учня. Суттєвого значення надається вихованню закоханості і відданості професії, любові до дітей, наявності почуття гумору тощо.

До професійно значущих особистісних характеристик вчителя музики за американською моделлю належать готовність до експериментів, вміння швидко перебудовуватися; потреба у самовдосконаленні, чутливість до сприймання нових ідей, творчі вміння. Важливою стороною особистості вчителя музики вчені називають здатність до самостійної творчої діяльності, творчі здібності, здатність швидко сприймати і ефективно перетворювати інформацію (Смирнова, 2008).

Важливим завданням спеціальної професійної підготовки вчителя музики є комплекс професійних знань та умінь, який забезпечується широким спектром спеціальних дисциплін. На думку американських фахівців, головними вміннями викладача музики є здатність до виконання, аналізу і творення музики (Тадеев, 2008). За вимогою MENC у структуру виконавських умінь вчителя музики включають:

- 1) успішне оволодіння інструментом (акомпанемент та сольний виступ), при цьому основний і додатковий інструменти вивчають на протязі усього терміну навчання;
- 2) основні диригентські вміння;
- 3) володіння репетиційною технікою, яка удосконалюється на заняттях з чисельних ансамблів;
- 4) вільне читання партитур, якому приділяється увага на перших курсах;
- 5) вміння імпровізувати на інструменті у різних стилях;
- 6) володіння будь-яким оркестровим інструментом;
- 7) вміння грати в ансамблі;
- 8) вокальні вміння (National Art Education Association, 2003).

Не менш важливими вважаються педагогічні вміння музичного педагога або вчителя музики, його педагогічна майстерність. З огляду на це, психолого-педагогічна підготовка Бакалавра з музичної освіти у США представлена більш як тридцятьма елективними курсами, які спрямовуються на виховання у вчителя музики любові і розуміння дітей, урахування їх індивідуальних та вікових особливостей, мистецьких схильностей та музичних здібностей.

Досить серйозної уваги надається підготовці студентів до діагностування учнів (курси психології музичних здібностей, вимірювання та оці-

нювання). З огляду на індивідуальний розвиток школярів, особлива увага приділяється нетрадиційним дітям, що вимагає вивчення студентами методів і технологій:

- а) музичного навчання;
- б) виховання інтелектуально здібних;
- в) розумово відсталих;
- г) емоційно неврівноважених;
- д) фізично неповноцінних дітей.

В системі сучасної педагогічної освіти на музично-педагогічних факультетах більшості університетів США вивчаються інтегровані курси з філософії освіти, у яких філософські аспекти освіти співвідносяться з історичними, соціально-філософськими питаннями, проблемами філософії шкільного навчання. Крім того, у психолого-педагогічному циклі опановують дисципліни, де розглядаються засоби та методи викладання та технології педагогічної діяльності вчителя музики.

Такі курси мають яскраво виражене практичне спрямування і здатні допомогти музиканту при вирішенні проблем педагогічного керівництва (курси управління класом, педагогічного керівництва, мистецтва викладання). Певної уваги в системі музично-педагогічної освіти приділяється вивченню навчального плану та змісту музичного виховання у загальноосвітній школі (приблизно 6 годин у семестр).

Специфікою американської моделі музичної освіти є наявність у навчальному плані загальноосвітніх дисциплін, які спрямовуються на виховання у студентів загальної культури. Аналіз циклу загальних дисциплін дозволяє виділити його наступні ознаки: а) широкий обсяг дисциплін (суспільні, природничо-математичні, гуманітарні, мистецтва, іноземні мови, релігія); б) комплексний характер дисциплін (курс «Науки про життя», який вміщує відомості з біології, хімії, фізики, астрономії); в) елективний характер викладання курсів, що зумовлено тенденцією індивідуалізації навчання у системі післясередньої освіти.

Висновки. Отже, провідними тенденціями зарубіжної після середньої музичної освіти, які впливають на визначення структури та змісту освіти, залишаються демократизація, індивідуалізація, децентралізація, диверсифікація.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є порівняльний аналіз інститутів зарубіжної та вітчизняної громадської акредитації музичної освіти, питання інтеграції національної і зарубіжної систем вищої музичної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formation of Integration and Pedagogical Skills of the Future Teacher of Music Art in the Conditions Master's Degree. *Professional Art Education*, 2(1), 12-19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02>

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Modeling of professionally oriented tasks by means of innovative forms of future music art teacher training. *Professional Art Education*, 2(2), 13-21. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.02>

Fan, M., & Matvieieva, O. (2021). Ways of Introduction of Information Technologies in Training of Music Teachers: (Chinese and Ukrainian experience). *Professional Art Education*, 2(1), 67-75. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.09>

Finland National Overview (2022). Institutions National Overviews. Overview of Higher Music Education System <https://aec-music.eu/members/national-overviews/finland>

France National Overview (2022). Institutions National Overviews. Overview of Higher Music Education System <https://aec-music.eu/members/national-overviews/france>

Komarovska, O., & Myropolska, N. (2023). To the problem of teacher training in the modern dimension of art education. *Professional Art Education*, 3(1), 33-43. <https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.01.04>

Kominarets, T., Fomin, V., Bielioliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647>

Loshkov, Y. (2021). Sociocultural processes of transformation modern music education in Ukraine. *Professional Art Education*, 2(2), 22-30. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.03>

Smyrnova, T. (2020). Specificity of Students' Creative Self-Expression in the Process of Conductor-Choral Education. *Professional Art Education*, 1(1), 10-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.02>

Sokolova, A. (2022). Interactive forms and methods of distance education of future music teachers. *Professional Art Education*, 3(1), 6-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.01.01>

Tusheva, V. (2020). Study of Scientific Research Culture of Future Music Teachers in European Countries. *Professional Art Education*, 1(1), 23-29. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.04>

VERKINA, T., SMYRNOVAT., POLUBOJARYNA, I., & KRASNOSHCHOK, K. (2020). The results of the introduction of personality-oriented technology into the professional education of students-musicians. *EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society*, 23(3(I), 85-99. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.3-1.06>

Germany National Overview (2022). Institutions National Overviews. Overview of Higher Music Education System <https://aec-music.eu/members/national-overviews/germany>

Kertz-Welzel, A. (2005). General Music Education in Germany Today: A Look at How Popular Music Is Engaging Students. *General Music Today*, 18(2), 14-16. <https://doi.org/10.1177/10483713050180020104>

Music & Music Education (2022). *Graduate school of Education*, №1 (Us News & World Report)

National Art Education Association (2003). *Peterson's Professional Degree Programs in the Visual and Performing Arts* <https://intranet.americansforthearts.org/by-program/reports-and-data/legislation-policy/naappd/petersons-professional-degree-programs-in-the-visual-and-performing-arts>

Kuhn, C. (1996). Ausder Hochschule furdie Hochschule. *Musica*, №5, p. 357-358.

Кокоріна, Л.В. (2013). Концепції педагогічної підтримки обдарованих дітей в іспанській педагогічній теорії. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». Серія Педагогіка, психологія і соціологія*, № 2. 16-20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_2_5

Комаровська, О.А. (2016). Центр гартування педагогіки мистецтва: штрих до портрета лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*, 1. 48-51. <https://lib.iitta.gov.ua/708340/708340/1/Роб.pdf>

Кошманова, Т.С. (1999). Развитие педагогической освіти у США (1960-1998). Львів: Світ, 488 с.

Масол, Л.М. (2006). Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. *Інститут проблемно-*

го виховання АПН України. Київ: Промінь, 432 с. <http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:164642/Source:default>

Смирнова, Т.А. (2008). Теорія та методика диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах: психолого-педагогічний аспект : *монографія*: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Видавництво Ліхтар, 445 с.

Ніколаї, Г.Ю. (2007). Музично-педагогічна освіта в Польщі: історія та сучасність: *монографія*: Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. Суми, 396 с.

Тадеєв, П. (2008). Стратегії прискороеного навчання обдарованих школярів та їх практична реалізація в США. *Наукові записки. Серія педагогіка*, №5, 163-169. <https://cyberleninka.ru/article/n/strategiyi-priskorenogo-navchannya-obdarovanih-shkolyariv-ta-yih-praktichna-realizatsiya-v-ssha/viewer>

Стрижалковська, В. В. (2012). Підтримка обдарованих дітей у неформальній освіті Чеської республіки: аналіз діяльності громадських організацій. *Науковий вісник Донбасу*, (1). <http://surl.li/klejr>

Федоренко, С.В. (2011). *Виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії*. Київ. <https://nenc.gov.ua/doc/autoref/fedorenko.pdf>

Черкасов, В.Ф. (2017). *Теорія і методика музичної освіти: навчальний посібник*. Київ: ВЦ «Академія», 240 с. <https://academia-pc.com.ua/product/teoriya-i-metodika-muzichnoiosviti-vc-akademiya>

REFERENCES

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formation of Integration and Pedagogical Skills of the Future Teacher of Music Art in the Conditions Master's Degree. *Professional Art Education*, 2(1), 12-19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02> [in Ukrainian]

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Modeling of professionally oriented tasks by means of innovative forms of future music art teacher training. *Professional Art Education*, 2(2), 13-21. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.02> [in Ukrainian]

Fan, M., & Matvieieva, O. (2021). Ways of Introduction of Information Technologies in Training of Music Teachers: (Chinese and Ukrainian experience). *Professional Art Education*, 2(1), 67-75. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.09> [in Ukrainian]

Finland National Overview (2022). Institutions National Overviews. Overview of Higher Music Education System <https://aec-music.eu/members/national-overviews/finland> [in English]

France National Overview (2022). Institutions National Overviews. Overview of Higher Music Education System <https://aec-music.eu/members/national-overviews/france> [in English]

Komarovska, O., & Myropolska, N. (2023). To the problem of teacher training in the modern dimension of art education. *Professional Art Education*, 3(1), 33-43. <https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.01.04> [in Ukrainian]

Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647> [in English]

Loshkov, Y. (2021). Sociocultural processes of transformation modern music education in Ukraine. *Professional Art Education*, 2(2), 22-30. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.03> [in Ukrainian]

Smyrnova, T. (2020). Specificity of Students' Creative Self-Expression in the Process of Conductor-Choral Education. *Professional Art Education*, 1(1), 10-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.02> [in Ukrainian]

Sokolova, A. (2022). Interactive forms and methods of distance education of future music teachers. *Professional Art Education*, 3(1), 6-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.01.01> [in Ukrainian]

Tusheva, V. (2020). Study of Scientific Research Culture of Future Music Teachers in European Countries. *Professional Art Education*, 1(1), 23-29. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.04> [in English]

VERKINA, T., SMYRNOVAT., POLUBOARYNA, I., & KRASNOSHCHOK, K. (2020). The results of the introduction of personality-oriented technology into the professional education of students-musicians. *EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society*, 23(3(1)), 85-99. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.3-1.06> [in English]

Germany National Overview (2022). Institutions National Overviews. Overview of Higher Music Education

System <https://aec-music.eu/members/national-overviews/germany> [in English]

Kertz-Welzel, A. (2005). General Music Education in Germany Today: A Look at How Popular Music Is Engaging Students. *General Music Today*, 18(2), 14–16. <https://doi.org/10.1177/10483713050180020104> [in English]

Music & Music Education (2022). *Graduate school of Education*, №1 (Us News & World Report) [in English]

National Art Education Association (2003). *Peterson's Professional Degree Programs in the Visual and Performing Arts* <https://intranet.americansforthearts.org/by-program/reports-and-data/legislation-policy/naappd/petersons-professional-degree-programs-in-the-visual-and-performing-arts> [in English]

Kuhn, C. (1996). Ausder Hochschule fur die Hochschule. *Musica*, №5, p. 357–358. [in English]

Kokorina, L.V. (2013). Kontseptsyiyi pedahohichnoyi pidtrymky obdarovanykh ditey v ispans'kiy pedahohichnyy teorii [Concepts of pedagogical support for gifted children in Spanish pedagogical theory]. *Naukovi pratsi Vysshchoho navchal'noho zakladu «Donets'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet»*. Seriya Pedahohika, psykholohiya i sotsiolohiya, № 2. 16–20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_2_5 [in Ukrainian]

Komarov'ska, O.A. (2016). Tsentr hartuvannya pedahohiky mystetstva: shtrykh do portreta laboratoriyi estetychnoho vykhovannya ta mystets'koyi osvity [Center for tempering art pedagogy: a touch to the portrait of the laboratory of aesthetic education and art education]. *Mystetstvo ta osvita*, 1. 48-51. <https://lib.iitta.gov.ua/708340/708340/1/Rob.pdf> [in Ukrainian]

Koshmanova, T.S. (1999). *Rozvytok pedahohichnoyi osvity u USA (1960-1998)* [Development of teacher education in the USA (1960-1998)]. L'viv: Svit, 488 s. [in Ukrainian]

Masol, L.M. (2006) Zahal'na mystets'ka osvita: teoriya i praktyka: monohrafiya [General art education: theory and practice: monograph]. Instytut problemnoho vykhovannya APN Ukrayiny. Kyiv: Promin', 432 s. <http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:164642/Source:default> [in Ukrainian]

Smyrnova, T.A. (2008). Teoriya ta metodyka dyryhent-s'ko-khorovoyi osvity u vyshchych navchal'nykh zakladakh: psykholoho-pedahohichnyy aspekt [Theory and methodology of conducting and choral education in higher educational institutions: psychological and pedagogical aspect]: monohrafiya: KHNPU imeni H.S. Skovorody. Vydavnytstvo Likhtar, 445 s. [in Ukrainian]

Nikolayi, H.YU. (2007). Muzychno-pedahohichna osvita v Pol'shchi: istoriya ta suchasnist' [Music and pedagogical education in Poland: history and modernity]: monohrafiya: Sums'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni A.S. Makarenka. Sumy, 396 s. [in Ukrainian]

Tadeyev, P. (2008). Stratehiyi pryskorenoho navchannya obdarovanykh shkolyariv ta yikh praktychna realizatsiya v SSHA [Strategies for accelerated learning of gifted students and their practical implementation in the USA]. *Naukovi zapysky*. Seriya pedahohika, №5, 163-169. <https://cyberleninka.ru/article/n/strategiyi-priskorenogo-navchannya-obdarovanih-shkolyariv-ta-yih-praktichna-realizatsiya-v-ssha/viewer> [in Ukrainian]

Stryzhalkov'ska, V. V. (2012). Pidtrymka obdarovanykh ditey u neformal'niy osviti Ches'koyi respubliky: analiz diyal'nosti hromads'kykh orhanizatsiy [Supporting gifted children in non-formal education in the Czech Republic: an analysis of the activities of public organizations]. *Naukovyy visnyk Donbasu*, (1). <http://surl.li/klejr> [in Ukrainian]

Fedorenko, S.V. (2011). *Vykhovannya estetychnoyi kul'tury u starshoklasnykiv serednikh spetsializovanykh shkil mystetstv Velykoyi Brytaniyi* [Education of aesthetic culture in high school students of secondary specialized art schools in Great Britain]. Kyiv. <https://nenc.gov.ua/doc/autoref/fedorenko.pdf> [in Ukrainian]

Cherkasov, V.F. (2017). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity: navchal'nyy posibnyk* [Theory and methodology of music education: study guide]. Kyiv: VTS «Akademiya», 240 s. <https://academia-pc.com.ua/product/teoriya-i-metodika-muzichnoiosviti-vc-akademiya> [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 29.08.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 14.10.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.02.04

© *Tetiana Smyrnova*

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
professor of the department of theory and
methods of art education, Kharkiv National
Kotlyarevsky University of Arts
Kharkiv, Ukraine

email: smyrnova.tetiana@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-2931-8288>

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF MODERN MUSIC EDUCATION IN FOREIGN UNIVERSITIES

The purpose of the article is to substantiate the directions, content and structure of the development of foreign higher musical education on the basis of a systematic analysis. The methodological basis of the research was: system-activity, cultural, praxeological, axiological approaches and philosophical, terminological, cognitive principles. General scientific (analysis, synthesis, systematization, generalization, comparison, classification), empirical, prognostic research methods were used.

The scientific novelty consists in highlighting, analyzing and concretizing the common requirements and differences of national models of higher music and music-pedagogical education of foreign countries (France, Germany, Finland, Austria, USA) in comparison with the Ukrainian educational concept of the development of higher art education. The specifics of diversification of music education (diversification of principles, approaches to the content of education) are determined.

Results. On the basis of a systematic analysis, the directions, content and structure of foreign higher music education are substantiated. It is assumed that the purpose of foreign professional education is to satisfy the personal and professional interests of each student. The common features and differences of national models of music and music-pedagogical education are revealed. The content of the pragmatic model of training teachers of art disciplines in the countries of Western Europe and the USA is revealed. A classification of European musical and pedagogical education is proposed. The specificity of decentralization as a leading trend of foreign art education (administrative, financial and methodical) is substantiated. The trends in the development of music-pedagogical education regarding the training of a professional specialist in the artistic profile have been analyzed. The content of the requirements for the professional training of a future music teacher is revealed.

Conclusions. It is assumed that democratization, individualization, decentralization and diversification remain the leading trends in the development of foreign higher music education, which influence the definition of the structure and content of higher art education.

Keywords: foreign education, music education, national model, music institutions, artistic disciplines, specifics of music training, activities of a music teacher.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Professional Art Education : наук. журн. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди;
[редкол.: О. О. Матвеева (голов. ред.) та ін.]. – Харків. – 2022. – № 3 (2). – 44 с.

Технічний редактор – Фомін В.В.

Дизайн обложки: Владислав Скліаров

Мови видання: українська, англійська.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2022

Professional Art Education: Scientific Journal / H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ;
[editor: Olha Matvieieva (editor in chief) and others]. – Kharkiv. – 2022. – № 3 (2). – 44 p.

Technical editor - Volodymyr Fomin

Cover design: Skliarov Vladyslav

Publication languages: Ukrainian, English.

© H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2022

**Professional
Art
Education**

